

تبیین مبانی نظری، سیاست ها و برنامه های
**مناطق آزاد تجاری-صنعتی
و ویژه اقتصادی**

برای ایجاد تحول در مناطق آزاد تجاری-صنعتی و ویژه اقتصادی بر مبنای برنامه راهبردی - عملیاتی تدوین شده با دو راهبرد مردمی سازی و جهانی سازی، اهداف و مأموریت های دقیقی تبیین شده است که دستیابی به سهم ۴ درصدی از رشد اقتصادی کشور توسط مناطق آزاد و ویژه اقتصادی را در توسعه حوزه عمل این مناطق با هدف جهش در سرمایه گذاری، انتقال فناوری پیشرفته، گسترش و تسهیل تولید، صادرات کالا و خدمات و تأمین نیازهای ضروری فراهم می سازد. این مجلد تبیین مبانی نظری و سیاست های کلان و برنامه های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مناطق آزاد و ویژه اقتصادی به عنوان تیم اقتصاد بین الملل جمهوری اسلامی ایران از سوی مشاور رئیس جمهور و دبیر شورای عالی مناطق آزاد تجاری-صنعتی و ویژه اقتصادی است.

قرارگاه راهبردی - عملیاتی مناطق آزاد و ویژه اقتصادی

دکتر حجت الله عبدالملکی

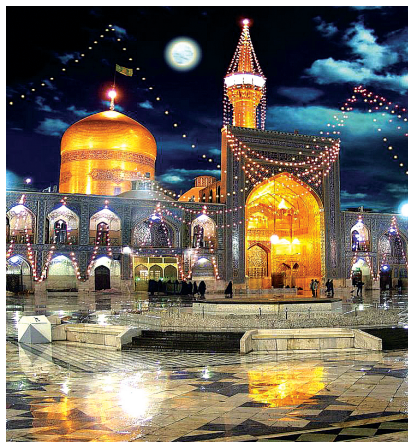
مشاور رئیس جمهور و دبیر شورای عالی مناطق
آزاد تجاری-صنعتی و ویژه اقتصادی

الْحَمْدُ لِلَّهِ

فهرست مطالب	
۴	پیش‌گفتار
۶	مقدمه
۸	مبحث اول: اقتصاد مقاومتی و جایگاه مناطق آزاد و ویژه اقتصادی
۸	نظریه اقتصاد مقاومتی در برابر نظریه توسعه وابسته
۱۷	جایگاه مناطق آزاد و ویژه در اقتصاد مقاومتی
۲۴	مبحث دوم: تجربه مناطق آزاد و ویژه اقتصادی در جهان
۲۶	مبحث سوم: عملکرد مناطق آزاد و ویژه اقتصادی در ایران
۲۶	اهداف کلان مناطق آزاد و ویژه اقتصادی
۲۹	راهبردها، سیاست‌ها و برنامه‌های مناطق
۳۳	عملکرد مناطق در دولت مردمی
۴۴	تیم ملی اقتصاد بین‌الملل جمهوری اسلامی ایران
۴۶	مبحث چهارم: برنامه‌های مناطق آزاد و ویژه اقتصادی در سال ۱۴۰۳
۴۸	جهش در تولید، سرمایه‌گذاری و صادرات
۵۱	توسعه عمران و آبادانی و تقویت امور زیربنایی
۵۲	توسعه و گسترش خدمات فرهنگی و اجتماعی
۵۷	ارتقای اثربخشی نظام اداری و بهبود منابع
۵۹	ارتقای تصویر ملی و بین‌المللی
۶۱	توسعه دیپلماسی اقتصادی
۶۴	مبحث پنجم: اهداف همایش
۶۷	خلاصه

وقتی از امام رضا(ع) در بیان و شرح حال بهترین بندگان خداوند سؤال شد، ایشان پنج خصلت را نام می‌برند و می‌فرمایند: «الَّذِينَ إِذَا أَحْسَنُوا اسْتَبْشَرُوا، كَسَانِي كَهَ هِرْ وَقْتُ كَارِ خُوبِي مِي كَنْنِدْ خُوشْحَال مِي شُونْد؛ وَ إِذَا اسَاؤُوا اسْتَعْفَرُوا، وَ اِگر بَه آنان گناهی از آنان سر بزند، اسْتَعْفَار مِي كَنْنِد؛ وَ إِذَا اعْطُوا شَكَرُوا، وَ اِگر بَه آنان بخششی شد، شَكَر مِي كَنْنِد؛ وَ إِذَا ابْتَلُوا صَبَرُوا، اِگر بِلَا وَ مَشْكَلِي بَرَايِ آنان پيش آمد صبر مِي كَنْنِد؛ وَ إِذَا غَضِبُوا عَفَوَا، وَ اِگر عَصَبَانِي وَ خَشْمِگِين مِي شُونْد، مِي بَخْشَنْد». این کلام نورانی برگرفته از آیات کلام الله مجید است که برای بیداری بندگان خدا از سوی حضرت بیان شده و امید است چراغ هدایت همه ما قرار گیرد.

پیشگفتار

در راستای برنامه‌های راهبردی - عملیاتی مناطق آزاد تجاری - صنعتی و ویژه اقتصادی و در جهت ایجاد تحول در مناطق با دو راهبرد مردمی سازی و جهانی سازی، موضوعاتی همچون گره‌گشایی از مسائل کارآفرینان، ارتقا رفاه اهالی و منفعت ملی مردم ایران (در بخش راهبرد مردمی سازی) و تکمیل زیرساخت‌های نرم و سخت اقتصاد بین‌الملل، ایجاد مناطق آزاد بین‌المللی مشترک و متناظر، جذب سرمایه‌گذاری خارجی و الگوسازی جهانی (در بخش راهبرد جهانی سازی) در اولویت قرار گرفته است. در این جهت، تحقق اهداف و مأموریت‌ها از طریق ایجاد قرارگاه راهبردی - عملیاتی مناطق آزاد و ویژه با ایجاد شوراهای راهبردی، ستادها و کارگروه‌هایی با هدف شناسایی و تدوین نظام مسائل هر بخش، تنظیم راهکارها، مشکل‌گشایی و ارائه الگوهای نوآورانه برای برنامه‌ریزی، پیگیری و اقدام در سطح ملی و منطقه‌ای در قالب حدود ۵۰ کارویژه شامل جهش تولید، مردمی سازی، جهانی سازی، فرهنگ، سلامت، رفاه، آموزش، هنر، محرومیت زدایی، آسیب‌های اجتماعی، اطلاع‌رسانی، فرهنگ سازی، بازاریابی، برندینگ، صنایع فرهنگی و خلاق، اقتصاد دریا، شیلات، کشاورزی، گردشگری، صنعت، معدن، واردات، بازرگانی، صادرات، اقتصاد هوشمند، الگوهای نوین اقتصادی، سرمایه‌گذاری خارجی، امور مالی، امور بانکی، امورگمرکی، امور مالیاتی، فناوری، نوآوری، بهبود فضای کسب و کار، همکاری‌های بین‌المللی، سرمایه‌انسانی، برنامه و بودجه، ساختار، آمار و محاسبات، همسویی راهبردی، اموال، املاک، دعاوی، قراردادهای، حمل و نقل، لجستیک، انرژی، حکمرانی داده، مبارزه با مفاسد، تنقیح قوانین و مقررات، امور مجلس، پشتیبانی، زیرساخت و محیط زیست مورد توجه قرار گرفت. براین اساس، ۵۲۰ مسئله و مانع در بخش‌های مختلف در کارگروه‌های قرارگاه راهبردی - عملیاتی، از یکسال قبل شناسایی و تلاش‌های جهادی همکاران دبیرخانه و مناطق با برگزاری نشست سراسری با حضور مدیران عامل، اعضای هیات مدیره و معاونین کلیه منطقه آزاد و ویژه در ۵ و ۶ اردیبهشت ماه سال ۱۴۰۳ در مشهد مقدس به اوج خود رسید. همچنین از یک هفته مانده به نشست سراسری، ۱۴ کارگروه برای ورود

تخصصی به کارویژه های فوق الذکر با مشارکت صاحب نظران و نخبگان علمی و اجرایی بصورت مجازی تشکیل و مسائل باز تعریف و راهکارهای پیشنهادی برای طرح نهایی در همایش آماده گردید. در دو روز برگزاری همایش که به اذعان کثیری از شرکت کنندگان و مدعوین بسیار مفید و موثر، کم نظیر و فراتر از تصور قبلی آنها بوده است، با هدف ارائه راهکارهای نوآورانه، وحدت رویه، همدلی و هماهنگی بین مناطق بعنوان اعضای تیم ملی اقتصاد بین الملل جمهوری اسلامی ایران، دستور کار ذیل در کارگروه های تخصصی ۱۴ گانه به اجرا در آمد:

۱- بررسی، باز تعریف و اولویت بندی مسائل

۲- ارائه راهکارهای نوآورانه و تحولی

۳- پیشنهاد مصوبات به مراجع قانونی

۴- تقسیم کار برای پیگیری و حل مسائل

۵- ایجاد نهضت ملی برای جهش گام دومی در مناطق آزاد و ویژه اقتصادی

در روز اول مباحث درون کارگروهی و در روز دوم موضوعات و مسائل بین دستگاہی با حضور مسئولین دستگاہ های اجرایی مرتبط با موضوع کارگروه ها مورد بحث و تبادل نظر قرارگرفت. همچنین تفاهم نامه های زیادی بین مناطق آزاد و ویژه در راستای هم افزایی بین مناطق و استفاده از امکانات و ظرفیت های متقابل به امضا رسید. مجلد حاضر تبیین دکتر حجت الله عبدالملکی مشاور محترم رئیس جمهور و دبیر شورایعالی مناطق آزاد و ویژه اقتصادی از مبانی نظری، سیاست ها و برنامه های مناطق آزاد و ویژه اقتصادی در بخش های مختلف این همایش دو روزه است که سعی شده است در بیان و لحن کلام ایشان تا حد ممکن رعایت امانت شود. در پایان بر خود فرض می دانم از همه عزیزانی که در برگزاری موفق این همایش تأثیرگذار سهیم بودند، تقدیر و تشکر نمایم. ضمناً کتاب کامل همایش شامل مباحث تفصیلی کارگروه ها و سخنرانی ها نیز به زودی منتشر خواهد شد.

دکتر علی اکبر خادمی

جانشین قرارگاه راهبردی - عملیاتی

مناطق آزاد و ویژه اقتصادی

مقدمه

از مجموع ۹۷ منطقه آزاد و ویژه اقتصادی مصوب، ۴۸ منطقه در کشور فعال هستند. برگزاری هم‌اندیشی دو روزه مشهد مقدس نقش و کارکرد این مناطق در اقتصاد کشور و مسائل و راهکارهای رفع موانع و جهش در عملکرد را بیش از پیش برای مدیران مناطق روشن نمود. اهمیت مناطق آزاد و ویژه اقتصادی در اقتصاد کشور بی‌بدیل است؛ برای نمونه ۱۰۰ هزار واحد اقتصادی خرد و کلان در مناطق فعال هستند؛ صادرات غیر نفتی مناطق حدود ۱۸ میلیارد دلار در سال و تراز تجاری مجموع مناطق آزاد و ویژه اقتصادی در کشور حدود ۱۴/۵ میلیارد دلار مثبت است؛ یعنی در ازای ۳/۵ میلیارد دلار ارزی که در این مناطق در طی یک سال برای واردات مصرف می‌شود، معادل ۱۸ میلیارد دلار ارز حاصل از صادرات عاید کشور می‌شود.

بیش از ۸۰ درصد ترانزیت کشور از مبادی مناطق آزاد و ویژه اقتصادی است و اجزای اصلی کریدورهای مهم و حیاتی کشور از شمال به جنوب، شرق به غرب، شمال غرب به جنوب شرق، جنوب شرق به شمال غرب، جنوب غرب به شمال غرب و جنوب شرق به شمال شرق، مناطق آزاد و ویژه هستند. توسعه مناطق آزاد و ویژه اقتصادی در سال‌های اخیر باعث تقویت سریع زیرساخت‌های ترانزیتی کشور شده است که با تکمیل این زیرساخت‌ها، مناطق نقش موثرتری در اقتصاد کشور ایفا خواهند کرد.

بر مبنای برآوردها، معادل ۱/۵ درصد از ۶ درصد نرخ رشد اقتصادی کشور، یعنی حدود یک چهارم، حاصل عملکرد مناطق آزاد و ویژه اقتصادی بوده است. سال ۱۴۰۲، سال پر رونقی در حوزه سرمایه‌گذاری بوده است. مناطق آزاد و ویژه اقتصادی برنامه جهش سرمایه‌گذاری را به صورت ویژه دنبال نموده و

بیش از ۱۰۰۰ بسته سرمایه‌گذاری به ارزش ۹۰۰ هزار میلیارد تومان ارائه شد که با حضور مناطق در ۱۲ رویداد داخلی و خارجی و معرفی بسته‌های سرمایه‌گذاری، تقاضا برای سرمایه‌گذاری در مناطق آزاد ۴ برابر شده و بالغ بر ۷۷۶ هزار میلیارد تومان تقاضا برای سرمایه‌گذاری در سال ۱۴۰۲ ایجاد شد که از این میزان ۳۵۶ هزار میلیارد تومان در هیئت‌مدیره سازمان‌های مناطق به تصویب رسید که این رقم معادل دو برابر سال ۱۴۰۱ است. طرح‌هایی که عملیات آنها در سال ۱۴۰۲ آغاز شده معادل ۱۵۰ هزار میلیارد تومان بوده که ۷ برابر سال ۱۴۰۱ است.

بر این اساس، می‌توان برآورد نمود که در سال‌های ۱۴۰۳ و ۱۴۰۴ طرح‌های زیادی به بهره‌برداری خواهند رسید. سرمایه‌گذاری محقق شده در مناطق برابر با ۱۳۳ هزار میلیارد تومان بوده که این رقم به نسبت سال گذشته ۳ برابر شده است. سال ۱۴۰۳، باید سال جهش سرمایه‌گذاری و صادرات مناطق آزاد و ویژه اقتصادی و نقطه عطفی در عملکرد مناطق آزاد و ویژه اقتصادی باشد.

با عزم ملی و همت جهادی در صورت رفع موانع پیش‌رو، مناطق آزاد و ویژه اقتصادی می‌توانند تا پایان برنامه هفتم سهم خود را در رشد اقتصادی کشور به ۴ درصد برسانند که این مهم دست‌یافتنی است؛ ان شاء الله.

بررسی مبانی نظری

- * اقتصاد مقاومتی چیست؟
- * چارچوب مناطق آزاد و ویژه در قالب اقتصاد مقاومتی چگونه است؟
- * اقتصاد مقاومتی را می‌توان از یک جهت با مفهوم مخالف آن، یعنی اقتصاد وابسته شناخت؛ ما یا طرفدار اقتصاد مقاومتی هستیم، یا اقتصاد وابسته؟
- * اقتصاد مقاومتی تعریف ساده‌ای دارد که معمولاً در تشبیهات گفته شده است.

اقتصاد مقاومتی و جایگاه مناطق آزاد و ویژه اقتصادی

مبحث اول

نظریه توسعه وابسته

یک دوگانه واقعی کدام!؟

نظریه اقتصاد مقاومتی

طرفداران نظریه اقتصاد وابسته، کشورهای دنیا را به دو دسته تقسیم می‌کنند: دسته اول، کشورهایی که قدرت حرکت و پیشرفت دارند. این‌ها شبیه لوکوموتیو هستند؛ البته کشورهای معدودی اند. ایالات متحده آمریکا و چند کشور غربی دیگر از آن جمله‌اند؛ بقیه کشورهایی که قدرت حرکت ندارند، شبیه واگن هستند که ایران یکی از این کشورها است و ما اگر بخواهیم پیشرفت کنیم، لاجرم باید خودمان را به یک لوکوموتیو ببندیم.

این خلاصه و چکیده نظریه توسعه وابسته طرفداران نظریه اقتصاد وابسته، کشورهای دنیا را به دو دسته تقسیم می‌کنند: دسته اول، کشورهایی که قدرت حرکت و پیشرفت دارند. این‌ها شبیه لوکوموتیو هستند؛ البته کشورهای معدودی اند. ایالات متحده آمریکا و چند کشور غربی دیگر از آن جمله‌اند؛ بقیه کشورهایی که قدرت حرکت ندارند، شبیه واگن هستند که ایران یکی از این کشورها است و ما اگر بخواهیم پیشرفت کنیم، لاجرم باید خودمان را به یک لوکوموتیو ببندیم. این خلاصه و چکیده نظریه توسعه وابسته است. این نظریه سالیان درازی هم در نظام اجرایی کشور در قبل و بعد از انقلاب اسلامی حاکم بوده است؛ یعنی این نظریه فقط مربوط به قبل از انقلاب نیست.

این نظریه دو اشکال اساسی دارد:

اشکال اول، این است که فرض کنیم ما واگن هستیم؛ یعنی قدرت حرکت نداریم و غرب یا هر کشور دیگری لوکوموتیو است. اگرچه که برخلاف این پیش فرض، ما واگن نیستیم. حال اگر فرض کنیم که ما واگن باشیم، راننده این لوکوموتیو با چه شرطی حاضر است به ما کمک کند و ما را بکشد تا ما هم پیشرفت کنیم؟ طبیعتاً شروطی خواهد گذاشت. اینگونه نیست که مثلاً شما بگویید آقای راننده با قطاری که از مقصد تهران به مشهد می رود، واگن من را هم به آن لوکوموتیو ببندید و آن را ببرید. می گوید با چه شرط و شروطی من این کار را انجام دهم؛ یعنی به این راحتی هم نیست. باید با قرارداد این کار را انجام دهیم. این شرط و شروط چیست؟ این شرط ها تازه بستگی به نسبتی دارد که بین این لوکوموتیو و این واگن وجود دارد. در دوره بعد از انقلاب اسلامی این نسبت، نسبت تعارض بوده است. این تعارض از کجا می آید؟ باید گفت که ما سابقه یک درگیری تمدنی را با دنیای غرب داریم. یک طرف دعوا، تمدن اسلامی است که قرن ها بر دنیا حاکم بوده است. قرن سوم تا نهم هجری قمری اوج این تعارض بوده و مرکزش هم از قضا ایران و به نوعی همزمان با قرون وسطی در اروپا بوده است. تمدن غرب هم دو دوره درخشان داشته است:

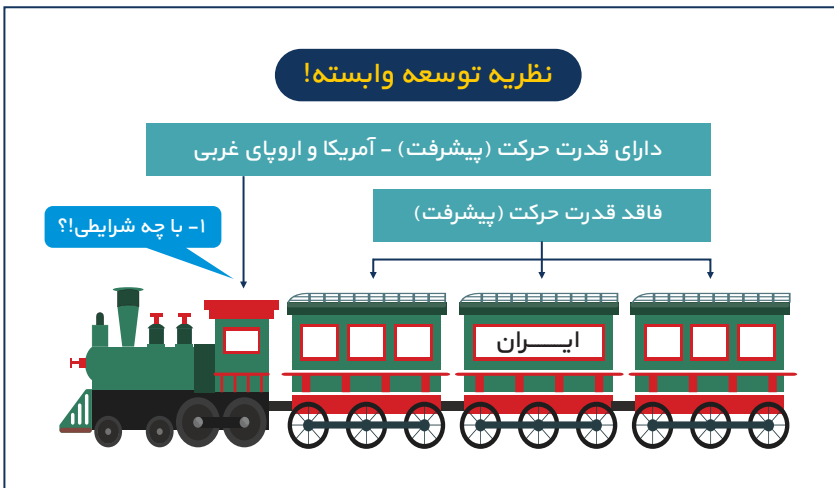
الف: یک دوره قبل از دوره قرون وسطی است؛ از چند قرن قبل از میلاد مسیح و چند قرن بعد از میلاد مسیح. بعد از آن تمدن غرب به یک دوره کما می رود.

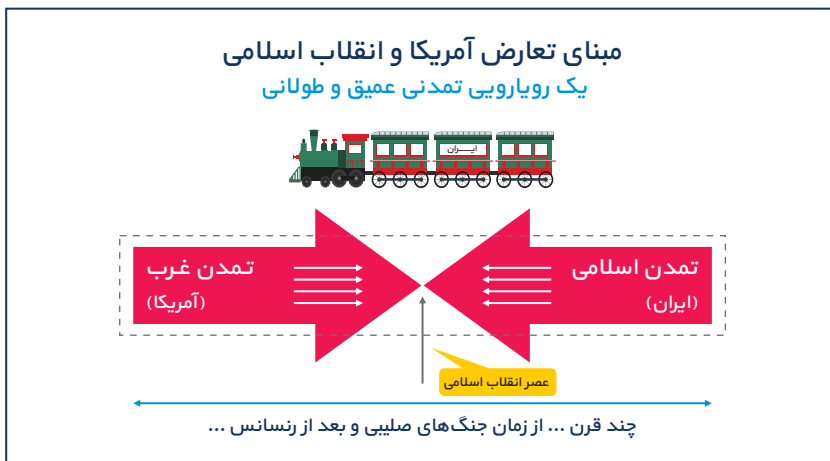
ب: این تمدن بعد از دوره رنسانس دوباره سر بر می آورد. این دو تمدن اسلامی و غربی سالهاست که با یکدیگر درگیر هستند؛ از زمان جنگ های صلیبی گرفته تا دوره رنسانس. در جریان رنسانس، تمدن غرب، تمدن اسلامی را به حاشیه رانده، هرچند از ویژگی های برتر تمدن اسلامی بهره برداری کرد. از این به بعد تمدن اسلامی به کما می رود. با پیروزی انقلاب اسلامی، در این گوشه دنیا اتفاقی رخ می دهد که داعیه دار احیای تمدن اسلامی و ایجاد تمدن نوین اسلامی است.

مقام معظم رهبری می‌فرمایند که آرمان انقلاب اسلامی، ایجاد تمدن نوین اسلامی است. انقلاب اسلامی ایران نظریه‌ی کافی را برای احیای تمدن اسلامی دارد که این بحث مفصلی را می‌طلبد. در نوک پیکان تمدن غرب، ایالات متحده آمریکا و اروپا قرار دارند، که آن‌ها در قله تمدن دنیا نشسته و می‌گویند تمام جهان باید در مدار من حرکت کنند.

این مدار، مدار انسانی و الهی نیست، مدار شیطنانی است. این دعوی تمدنی سنگینی است که به وجود آمده است. در این دعوی سؤال این است که چرا باید غرب به رقیبش کمک کند تا به پیشرفت برسد؟

چرا این راننده لوکوموتیو باید راننده واگن را همراهی کند و البته که این کار را نخواهد کرد. مگر اینکه این دعوی تمدنی به پایان برسد و ما بگوییم مانند بقیه کشورهای در مدار تمدن غرب، یعنی آمریکا حرکت می‌کنیم؛ اما هرگز این اتفاق نخواهد افتاد. این اشکال اول، نظریه‌ی توسعه و وابسته است که حتی اگر آنها لوکوموتیو و ما واگن باشیم، این بازی قابل ادامه نیست.

اشکال دوم، این است که چه کسی گفته ما واگن هستیم؟ فرق لوکوموتیو و واگن در قدرت حرکت داشتن است. لوکوموتیو قدرت حرکت دارد، اما واگن قدرت حرکت ندارد. ما این حرکت قطار را در اقتصاد تشبیه می‌کنیم به تولید. اگر اقتصادی قدرت تولید داشته باشد، این اقتصاد واگن نیست، لوکوموتیو است. اقتصادی که قدرت تولید نداشته باشد، باید با کمک دیگران آن را به حرکت درآورد.

اقتصاد برای تولید به چه چیزهایی نیاز دارد؟ قطار اقتصاد برای حرکت به موتور احتیاج دارد؛ به سیستم سوخت رسانی احتیاج دارد؛ به کامپیوتر و سیستم‌های الکترونیکی احتیاج دارد؛ به همه این تجهیزات نیازمند است.

لوکوموتیو، این تجهیزات را دارد، اما واگن به خودی خود ندارد. اقتصاد برای تولید به چه چیزی نیاز دارد؟ اقتصاد برای تولید به منابع طبیعی احتیاج دارد؛ به نیروی کار احتیاج دارد؛ به سرمایه احتیاج دارد؛ به علم و فناوری و بازار نیاز اساسی دارد. ما در ایران که یک کشور وسیع است، منابع غنی بسیاری داریم. کشور ایران سه برابر فرانسه است. از لحاظ منابع طبیعی، جزء برترین کشورهای دنیا است. از نظر موقعیت جغرافیایی کم نظیر است.

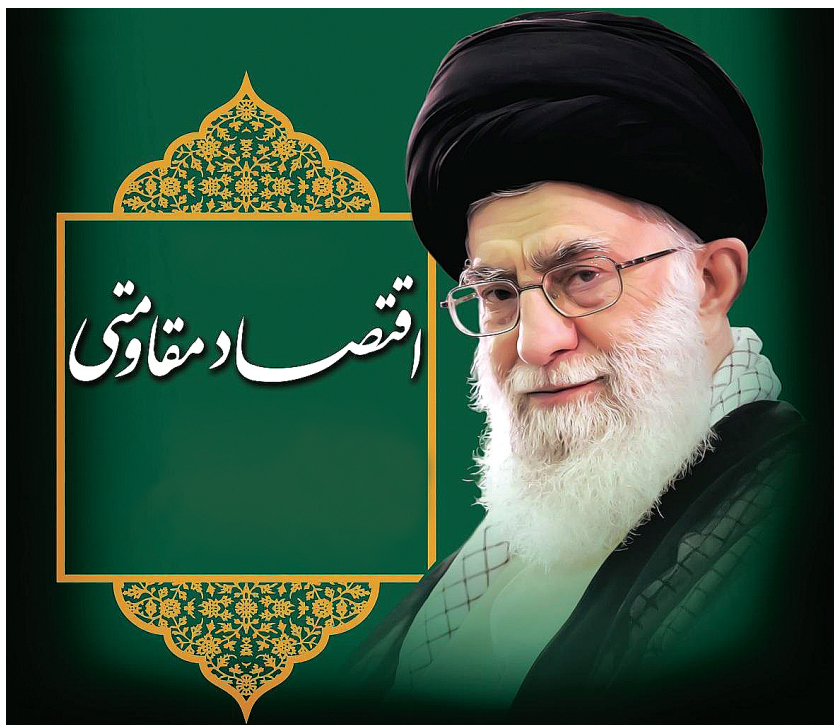
حتی از نظر کشاورزی، روی خط ۳۰ درجه کره زمین قرار گرفته که بهترین اقلیم کشاورزی دنیا است. منابع طبیعی، نفت و گاز بسیار دارد که مهمترین منابع طبیعی دنیا و تا روزی که به پایان برسد، از مهمترین منابع انرژی است. ایران بزرگترین دارنده نفت و گاز در دنیاست. منابع طبیعی ما بسیار عالی است. نیروی انسانی فراوان داریم، چهل میلیون نفر نیروی کار آماده‌ای داریم که بخشی از آنها شاغلند و بخشی دیگر شاغل نیستند. البته از جمعیت ۸۵ میلیونی کشور حدود ۴۰ میلیون نفر آن نیروی کار آماده هستند. علم و فناوری داریم، کشوری هستیم که ۱۵ میلیون نفر نیروی انسانی با تحصیلات دانشگاهی داریم؛ یکصد و اندی هزار استاد دانشگاه داریم. صدها دانشگاه، دانشکده، مراکز تحقیقاتی و در حدود هزار شرکت دانش بنیان داریم و از لحاظ اکوفناوری جزء کشورهای رو به رشد دنیا هستیم. نقدینگی بسیار زیادی داریم، نقدینگی کشور ما الان به ۷۰۰۰ همت (۷ هزار هزار میلیارد تومان) می‌رسد، هر جایی که اقتصاد احتیاج به نقدینگی بیشتر داشته باشد می‌توانیم هزینه کنیم. بازار بسیار مناسبی داریم، بازار کشور خودمان حدود ۸۵ میلیون نفر است. این عوامل اهرم‌های بسیار قوی برای پیشرفت اقتصادی هستند. کشورهای همسایه ما هم با ۶۵۰ میلیون نفر جمعیت، هزاران میلیارد دلار گردش صادراتی و وارداتی سالانه دارند. بنابراین، ما هر آنچه برای تولید نیاز است، اعم از منابع طبیعی، سرمایه، نیروی انسانی، دانش و فناوری و بازار در حد کافی داریم؛ پس ما واگن نیستیم. ما لوکوموتیو هستیم.

در اینجا این سؤال مطرح می‌شود که این لوکوموتیو چرا حرکت نمی‌کند؟ این لوکوموتیو چون حرکت نمی‌کند، به آن می‌گویند واگن! ولی چرا حرکت نمی‌کند؟ راننده به مثابه نیروی انسانی است که داریم؛ ریل به مثابه برنامه است که داریم؛ ما جزء پُر برنامه‌ترین کشورهای دنیا هستیم؛ هر چند ممکن است اجزاء آن به هم نخوانند، اما وجود دارند. این لوکوموتیو خراب است؛ شما می‌توانید یک واگن داشته

باشید که حرکت نمی کند می توانید یک لوکوموتیو خراب هم داشته باشید که آن هم حرکت نمی کند. اختلاف این دو با یکدیگر ماهوی است، دومی واگن نیست، لوکوموتیو است. حال باید دید چرا خراب است؟ مثلاً موتور آن خراب شده است؟ موتور اقتصاد را می توان فرهنگ عمومی، یعنی فرهنگ مردم دانست. فرهنگ مردم ما تولیدی نیست، فرهنگ مردم ما کارمندی و سفته بازی است. مثلاً سیستم سوخت رسانی آن سوراخ است؛ یعنی هرچه گازوئیل می ریزیم، به جای آنکه در باک ذخیره شود، روی زمین ریخته می شود و یا به موتور نمی رسد. این را می توان به نظام بانکی تشبیه کرد که منابع را به سمت تولید هدایت نمی کند. کامپیوتر و سیستم الکترونیکی آن معیوب است؛ این را می توان به نظام ارزی دولتی تعبیر کرد که به سمت تولید حرکت نمی کند. این لوکوموتیو خراب شده است، یعنی در عین حالی که لوکوموتیو است، به حرکت در نمی آید.

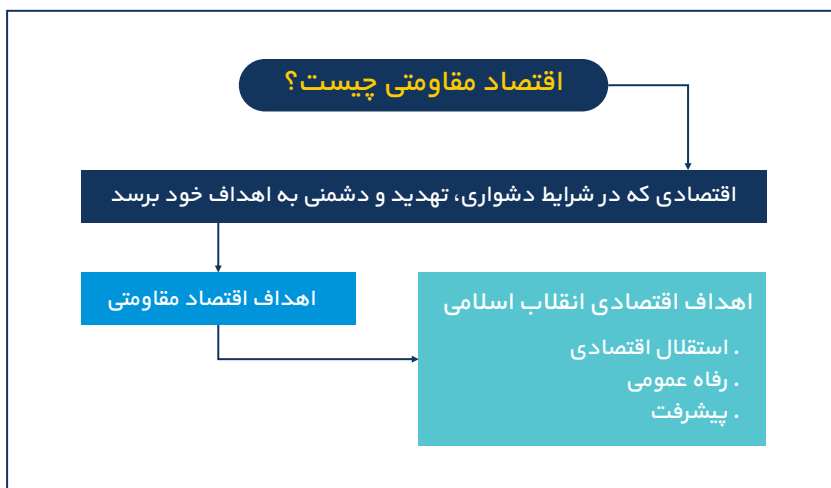
یک تعریف خیلی ساده را می توان برای اقتصاد مقاومتی این طور مطرح کرد. در اقتصاد مقاومتی گفته می شود: لوکوموتیو اقتصادات را تعمیر کن. حالا برخی می گویند که ما بی خیال تعمیر لوکوموتیو باشیم و خود را به یک لوکوموتیو دیگر ببندیم. باید پرسید کدام انسان عاقلی این کار را می کند تا ما هم آن کار را انجام دهیم؟

شما همه از اتومبیل استفاده می‌کنید. اگر اتومبیلتان خراب شود، کسی یا امداد خودرو را صدا می‌زنید که اتومبیل من خراب شده است، آن را به خودروی خود ببند و تا تعمیرگاه برسان. هرگز چون اتومبیل‌تان خراب شده، تا ابد آن را به اتومبیل دیگری نمی‌بندید! بلکه به تعمیرگاه می‌برید و آن را تعمیر می‌کنید. اقتصاد مقاومتی علم تعمیر این لوکوموتیو خراب است؛ در مقابل نظریه توسعه وابسته که می‌گوید اصلاً شما لوکوموتیو نیستید.

با این مقدمه، در بیانیه گام دوم انقلاب الگویمان برای حرکت، الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت است که بعد اقتصادی آن می‌شود اقتصاد مقاومتی. کار اصلی این الگو آن است که موتور و اجزای خراب این اقتصاد را تعمیر کند.

اقتصاد مقاومتی اقتصادی است که در شرایط تحریم و دشواری بتواند به اهداف خودش برسد. این تعریف ساده و کاملی است. من توفیق داشتم در چهارده دانشگاه خارج از ایران، نظریه اقتصاد مقاومتی را ارائه دهم. با این یک جمله شروع کردم و همه گفتند این تعریف، تعریف کاملاً درستی است. همه اقتصادهای دنیا اهدافی دارند و همه آنها هم در مسیر تحقق اهداف با مشکلاتی مواجه هستند. اقتصاد مقاومتی سعی دارد تا از مشکلات عبور کند و به اهدافش برسد. این اهداف اقتصادی در انقلاب اسلامی، استقلال اقتصادی، رفاه عمومی و پیشرفت اقتصادی است.

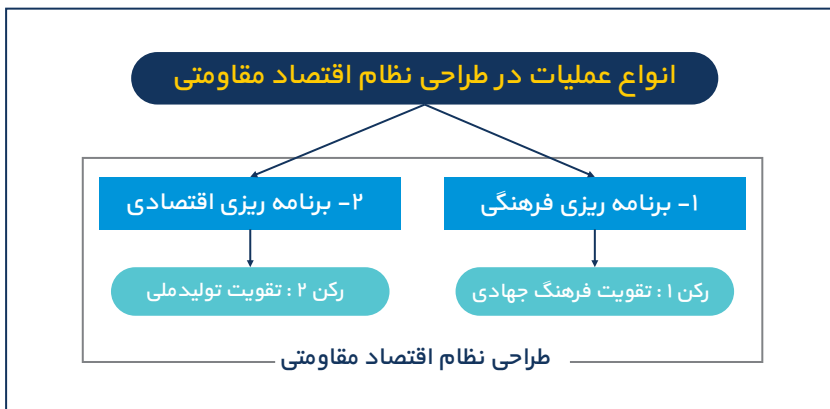
در اقتصاد مقاومتی، همه کشورها از اهدافشان شروع می کنند. اهداف اقتصادی در نوع موضوعات ایدئولوژیک هستند. مثلاً یک کشوری می گوید من هدفم رسیدن به رفاه اکثریت است. کشور دیگری می گوید من به دنبال منافع اقلیتی ثروتمند سرمایه دار هستم. یک کشور دیگر می گوید من می خواهم بر دنیا مسلط شوم و همه را به بردگی بگیرم. انقلاب اسلامی هم در مبانی اقتصادی خود سه هدف عمده دارد: استقلال اقتصادی، رفاه عمومی و پیشرفت اقتصادی که این ها هر کدام به

خودی خود بحث‌های مفصلی دارند. بعد از انقلاب در هر سه از این موارد، پیشرفت‌های خوبی انجام شده است؛ البته در هر سه مورد هم عقب‌ماندگی‌هایی داشته‌ایم. اقتصاد مقاومتی را برای آن می‌خواهیم تا از این موانعی که وجود دارند که همان خرابی‌های لوکوموتیو اقتصاد ما است، عبور کنیم و این سه هدف را محقق سازیم. به لحاظ برنامه‌ریزی در چارچوب اقتصاد مقاومتی، ما به دو نوع برنامه‌ریزی احتیاج داریم:

۱- برنامه‌ریزی فرهنگی که رکن اول اقتصاد مقاومتی را فعال می‌سازد که همانا فرهنگ جهادی است.

۲- برنامه‌ریزی اقتصادی به مثابه رکن دوم برنامه‌ریزی که همانا تقویت تولید ملی است. این ادبیات که بحث مفصلی هم دارد عنوانش می‌شود طراحی نظام اقتصاد مقاومتی؛ اقتصاد مقاومتی که از سنخ نظام است؛ نظام و اجزای مختلفی که باید ساخته شوند و رکن اساسی آن فرهنگ جهادی و تقویت تولید ملی است.

ما این افتخار را داریم که یک بند از سیاست های کلان اقتصاد مقاومتی به مناطق آزاد و ویژه اقتصادی اختصاص پیدا کرده است. سیاست های کلان اقتصاد مقاومتی در مجموع ۲۴ بند است و البته همه ریز و درشت اقتصاد ایران در آن نیامده ولی به محورهای مهم و اساسی اشاره شده است. بند ۱۱ سیاست های کلان اقتصاد مقاومتی، به توسعه حوزه عمل مناطق آزاد و ویژه اقتصادی به منظور انتقال فناوری های پیشرفته، گسترش و تسهیل تولید، صادرات کالا و خدمات و تأمین نیازهای ضروری و منابع خارجی خارج از کشور می پردازد.

بنابراین، انقلاب اسلامی و نظام جمهوری اسلامی در چارچوب ادبیات تمدنی خود بر روی مناطق آزاد و ویژه اقتصادی تأکید خاصی دارد. از این جهت، باید توجه کرد که این مناطق دارای جایگاه بسیار مهمی در این حرکت تمدنی هستند و در راستای اجرایی نمودن بیانیه گام دوم انقلاب باید ایفای وظیفه کنیم.

چرا گفته می‌شود تولید ملی مهم است؟ زیرا تولید ملی یکی از اجزای اقتصاد مقاومتی است که در سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی هم به آن اشاره شده است؛ به ویژه که تولید دو ثمره مهم و اساسی دارد:

- ۱) تولید در داخل کشور که به ایجاد رفاه منجر می‌شود.
- ۲) تولید در سطح بین‌المللی که منجر به خلق قدرت می‌شود و ما به هر دو آنها احتیاج داریم.

ما هم می‌خواهیم که مردم مان رفاه داشته باشند و این مقدمه سیر و سلوک انسان است و هم در سطح بین‌المللی می‌خواهیم قوی باشیم تا بتوانیم کارهای مان را با قدرت به پیش ببریم.

از این رو، تولید مقوله بسیار مهمی است و یکی از عناصر بسیار مهم تولید، سرمایه‌گذاری است. عنصر سرمایه‌گذاری، عنصری به اصطلاح خطی است که می‌تواند تمام اجزای تولید را در کنار هم قرار بدهد و ظرفیت‌های تولیدی را شکل دهد. از چند جهت می‌توان سرمایه و سرمایه‌گذاری را تحصیل کرد:

- ۱) از نظر ملیت، سرمایه یا داخلی است یا خارجی؛
- ۲) از نظر انتفاع، یعنی صاحب سرمایه بدنبال چیست؟ انتفاعی، غیرانتفاعی و ملی است؛
- ۳) از نظر مالکیت، یا خصوصی، یا دولتی و یا نیمه خصوصی است؛
- ۴) از نظر روش سرمایه‌گذاری، سرمایه‌گذاری مستقیم و سرمایه‌گذاری غیرمستقیم یا ترکیبی از هر دو است؛
- ۵) از نظر زمان، سرمایه‌گذاری کوتاه مدت، میان مدت و درازمدت است.

در حقیقت ۲۴۳ نوع سرمایه‌گذاری وجود دارد، همان سرمایه‌گذاری که در تولید بسیار مهم است. میزان این سرمایه در سطح دنیا چقدر است؟ این عدد خیلی عدد بزرگی است. منابع آماده برای اینکه سرمایه‌گذاری انجام شود با سه روش مختلف برآورد می‌شود:

۱- ارزش بازار سرمایه در کشورهای جهان؛ در واقع بیش از صد تریلیون دلار (صد هزار میلیارد دلار) است. با یک برآورد گفته می‌شود ده درصد از مارکتینگ کف بازار سرمایه دنیا قابل سرمایه‌گذاری است که آمادگی کارگزاری دارد؛ یعنی آماده است تا سرمایه‌گذاری جدید تحقق پیدا کند.

۲- معیار دیگر، شاخص GDP در سطح جهانی است. تولید ناخالص داخلی دنیا، سالانه صد تریلیون دلار است که در سال‌های اخیر رشدی برابر ۲ درصدی داشته است. بین ۱۰ تا ۱۲ درصد GDP کشورهای جهان به طور متوسط، یعنی مخارج و سرمایه‌ای که می‌تواند سرمایه‌گذاری شود. با این معیار می‌توان گفت بین ۱۰ تا ۱۲ تریلیون دلار سرمایه آماده در دنیا وجود دارد.

۳- سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی یا FDI که براساس آمارهای سال ۲۰۲۲ تقریباً ۳/۱ تریلیون دلار سرمایه‌گذاری مستقیم در دنیا انجام شده است؛ یعنی سرمایه‌گذاری در کشوری که توسط کشوری دیگر انجام شده است. در برآورد انجام شده، گفته شده که سالانه معادل ۱۰ درصد FDI (سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی) می‌تواند سرمایه‌گذاری شود؛ یعنی سرمایه‌گذاری که در دنیا انجام می‌شود برابر با ۱۰ درصد FDI است و ۹۰ درصد سرمایه‌گذاری داخلی کشورها است. بنابراین، حجم بسیار زیادی از سرمایه در دنیا و ایران وجود دارد که می‌توان این را برای تولید به کار گرفت. اقتصاد مقاومتی تاکید دارد تا از این منابع استفاده شود که لازم است آنها را استحصال کرد. تشبیهی وجود دارد که این میزان ۱۳ - ۱۲ تریلیون دلار سرمایه‌ای که در دنیا وجود دارد، شبیه ذخایر نفتی است که در زیرزمین مثلاً کشور ما وجود دارد

و برای دسترسی به آن باید حفاری کرد؛ باید روش هایی را به کار گرفت؛ ابزارها و نوآوری هایی را ابداع کرد تا بتوانیم از این سرمایه بزرگ استفاده کنیم. وظیفه مناطق آزاد و ویژه اقتصادی در دنیا در راستای جذب و تحقق این سرمایه ها است که باید محقق شود.

حجم سرمایه جهان

اصطلاحات بکار رفته

مجموعه ای از مفاهیم مرتبط با مناطق آزاد و ویژه اقتصادی وجود دارند. در این خصوص در طول تاریخ عناوینی از آنها هم جا به جا شده و یا تغییر کرده اند؛ ولی همه آنها یک ماهیت واحدی را حفظ کرده اند. کشورهایی که برای اولین بار از آنها استفاده کرده اند، همگی از این عبارات ها بهره گرفته اند. این ها همه اصطلاحاتی است که مورد استفاده قرار می گیرند؛ ولی این تغییر کلمات هرگز نباید ما را به گمراهی بیندازد که چرا چنین تغییر یافته اند. کشورها بعضاً تغییراتی را در مفاهیم پایه مناطق متناسب با وضعیت اقتصادی شان انجام داده اند؛ اما همه آنها یک واقعیت را می گویند. یک دسته از مفاهیم نیز هستند که کمابیش مفاهیمی مشترکند و اصطلاحاتی مانند منطقه ویژه، منطقه آزاد، منطقه آزاد صنعتی، منطقه پردازش صادرات یا هر واژه دیگری را در بر می گیرند. مهمترین و شاید مهمترین مفهوم بحث قوانین متمایز و خارج بودن این مناطق از قوانین سرزمین اصلی است. سیاست های تشویق سرمایه گذاری در گزارش آنکتاب شامل اصلاحات نهادی و قانونی، معافیت های مالیاتی، ایجاد مناطق آزاد و ویژه اقتصادی و غیره است.

Term	Main Users & Date of First Use
<ul style="list-style-type: none"> · Free Trade Zone · Foreign Trade Zone · Industrial Free Zone · Free Zone · Maquiladoras · Export Free Zone · Duty Free Export Processing Zone · Export Processing Zone · Special Economic Zone · Investment Promotion Zone · Free Export Zone 	<ul style="list-style-type: none"> · Traditional Term Used Since 19th Century · India (1983) · Ireland (Pre.1970) · United Arab Emirates (1983) · Mexico (Early1970s) · Ireland (1975) · Republic of Korea (1975) · Phillipines (1977) · China (1979) · Sri Lanka (1981) · Republic of Korea

معافیت مالیاتی، معافیت گمرکی و قوانین متمایز از ارکان مهم این مناطق هستند. به نظر می رسد، این سه موضوع برای اینکه گفته شود یک منطقه ای آزاد یا ویژه است، از ارکان مهم به شمار می روند. به طوری که هرکدام از آنها اگر نباشند می توان گفت آنها منطقه آزاد یا ویژه مورد نظر نیستند. در اثر وجود این ارکان چه اتفاقی باید بیفتد؟ اولین خروجی آنها سهولت کسب و کار است. فعالیت تجاری، فعالیت اقتصادی، باید در این مناطق راحت تر انجام شده و برای اینکه مناطق به اهداف خود برسند چند اتفاق باید رقم بخورد: این مناطق باید کارکرد بین المللی داشته باشند. این ها باید بتوانند به راحتی با خارج از کشور تعامل پیدا کنند. مثلاً اینکه در مناطق آزاد خیلی جاها VISA-FREE هستند یا تعاملات خارجی در این مناطق در چارچوب قوانین متمایزشان تسهیل می شود، تا مزیت تولیدی پیدا کنند. این موارد همه به اصطلاح از ثمرات قاعده گذاری های این مناطق هستند. یکی از نکات مهم و خروجی این مناطق صادرات محور بودن آنهاست؛ یعنی بین المللی بودن، داشتن وضعیت ویژه تولیدی، دارای مزیت های صادراتی، خروجی هایی است که طبق نظریه بین المللی مناطق آزاد و ویژه اقتصادی از تبدیل شدن یک منطقه به منطقه آزاد یا منطقه ویژه اقتصادی انتظار می رود.

تجربه مناطق آزاد و ویژه اقتصادی در جهان

مبحث دوم

چند دوره تاریخی مهم وجود دارد که خیلی مختصراً به آنها اشاره می‌شود: به نوعی می‌گویند در دو هزار سال قبل چنین فناوری در برنامه ریزی اقتصادی کشورها و تمدن‌های جهان وجود داشته است و مناطقی نیز با این ویژگی‌ها ایجاد شده تا بتوانند چنین خصوصیات را بر آنها منطبق سازند؛ اما داستان جدی مناطق آزاد و ویژه از همین ۱۵۰ - ۱۰۰ سال اخیر شروع شده است. مناطق جدید اولین بار در سال ۱۸۸۸ در هامبورگ بندری شبیه منطقه آزاد با تعابیر امروزی آن شکل گرفته است. بعد از جنگ جهانی دوم بیشتر موضوعات مناطق آزاد و ویژه اقتصادی روی انبارداری و لجستیک متمرکز بوده است و در آنها کمتر موضوعات تولیدی مطرح بوده است. در ۶۵ سال اخیر ۲ نکته مهم در عملکرد و در تاریخچه مناطق آزاد و ویژه اتفاق افتاده است:

۱- تعداد مناطق به شدت افزایش پیدا کرده است. این مناطق هم در کشورهای در حال توسعه و هم در کشورهای توسعه یافته و هم در کشورهایی که عقب مانده تر بوده اند، شکل گرفته اند و تقریباً کشوری پیدا نمی شود که در آنها مناطق آزاد یا ویژه اقتصادی به وجود نیامده باشد. انگار یک اقبال جهانی نسبت به شکل گیری این مناطق در دنیا به وجود آمده است.

۲- در این دوره روی سرمایه گذاری و تولیدات صادرات محور یا Oriented Export تمرکز شده است. FDI نیز بیشتر بر روی این ادبیات در مناطق آزاد و ویژه تمرکز کرده است که باید سرمایه گذار خارجی بیاوریم و تولیدات را صادر کنیم. از این رو، در اقتصاد مقاومتی باید مناطق آزاد و ویژه اقتصادی را به تولید و جذب سرمایه گذاری مرتبط سازیم که براساس تئوری های اقتصاد بین الملل، یکی از پایه های مهم آن است.

گزارش ۲۰۲۳ - آنکتاب که سال به سال تهیه و منتشر می شود، یکی از مهمترین گزارش های مربوط به جذب سرمایه گذاری در جهان است. سال ۲۰۲۳ آخرین سال انتشار گزارش آنکتاب است و در سال ۲۰۲۴ هنوز گزارشی منتشر نشده است.

در گزارش های آنکتاب، به چند عامل مشوق سرمایه گذاری اشاره شده است:

۱- یکی از این عوامل، ایجاد منطقه آزاد و ویژه اقتصادی است که با گذشت سال ها و بعد از جنگ جهانی دوم، در سطح بین المللی به مانند یکی از ابزارهای مهم توسعه از سوی دولت ها در کشورها مورد توجه قرار گرفته است.

این نگرش به نوعی می تواند مؤید سیاست های اقتصاد مقاومتی مربوط به ده ساله اخیر کشور باشد که روی مناطق آزاد و ویژه اقتصادی تأکید کرده است؛ یعنی در سطح حکمرانی جمهوری اسلامی به مناطق آزاد و ویژه اقتصادی و بر روی کارکردهای آنها تأکید شده است. این ها همه حاکی از اهمیت موضوع مناطق آزاد و ویژه اقتصادی است.

مبحث سوم

عملکرد مناطق آزاد و ویژه اقتصادی در ایران

براساس سیاست‌های کلی و قوانین بالادستی کشور — برای مناطق آزاد ایران می‌توان ۶ هدف اصلی مشخص کرد.

- ۱ - مقوله تولید، تسهیل تولید، جهش تولید؛
- ۲ - مقوله صادرات و پردازش صادرات مبتنی بر تئوری‌هایی که در دنیا وجود دارد؛
- ۳ - مقوله انتقال فناوری پیشرفته؛
- ۴ - تأمین نیازهای اساسی کشور، از طریق واردات به مناطق؛
- ۵ - جذب سرمایه خارجی؛ و
- ۶ - عمران و آبادانی منطقه‌ای که شاید ایران جزء معدود کشورهایی در سطح دنیا باشد که مناطق آزادشان وسعت، جمعیت زیاد و شهر و روستاهای زیادی دارند و عمران و آبادانی منطقه‌ای هم جزء اهداف آنها به شمار می‌رود.

اهداف براساس سیاست‌ها و قوانین

جهش تولید

انتقال فناوری

جهش صادرات

مناطق آزاد و
ویژه اقتصادی

جذب سرمایه خارجی

عمران و آبادانی منطقه

تأمین نیازهای اساسی

در ایران، ۱۸ منطقه آزاد مصوب و ۷۹ منطقه ویژه اقتصادی مصوب وجود دارد که از تعداد همه ۹۷ منطقه، ۴۸ منطقه آزاد و ویژه در حال حاضر فعال هستند و یکی از مأموریت های ما در شورای عالی مناطق آزاد، به دستور ریاست محترم جمهوری آن است که سایر مناطق را هم فعال کنیم که در سال جدید نیز تمرکز ویژه ای در این خصوص خواهیم داشت.

سرجمع عملکرد این مناطق تاکنون به شرح زیر بوده است:

سالانه تقریباً ۱۸ میلیارد دلار صادرات از این مناطق انجام می شود که بخش عمده آن مربوط به مناطق ویژه اقتصادی انرژی بر ایران است. ۱۰ درصد جذب سرمایه و سرمایه گذاری خارجی کشور در این مناطق انجام گرفته است که البته رقم آن مطلوب نیست. ۷۰۰ هزار نفر در همه مناطق آزاد و ویژه اقتصادی مشغول فعالیت هستند. حدود ۸۰ درصد کل ترانزیت کشور از طریق این مناطق انجام می شود؛ یعنی اغلب مبادی ورودی و خروجی کشور، منطقه آزاد یا منطقه ویژه اقتصادی هستند و بر روی عمران و آبادانی مناطق پیرامونی هم انصافاً خیلی مؤثر بوده اند؛ از این رو، ایجاد منطقه آزاد باعث تحولات زیادی در کشور شده است؛ هرچند با

وضع مطلوب فاصله زیادی داریم. در مسیر توسعه و پیشرفت مناطق، دو برنامه مهم که باید مورد توجه قرار گیرند، به شرح زیر است:

۱- برنامه هفتم پیشرفت اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور

۲- بیانیه گام دوم انقلاب که در آن به استمرار راه انقلاب ۵۷ در طی دستاوردهای چهل سال گذشته می‌پردازد و به هدف جهاد بزرگ برای ساختن ایران اسلامی معطوف است.

عملکرد مورد انتظار		عملکرد فعلی
گام دوم	برنامه هفتم	
10 X	2 X	صادرات : حدود ۱۸ میلیارد دلار (سال ۱۴۰۱)
40 X	10 X	جذب سرمایه خارجی : ۱۰ درصد کشور
5 X	2 X	اشتغال : حدود ۷۰۰ هزار نفر
1 X	1 X	ترانزیت : حدود ۸۰ درصد
3 X	1.2 X	عمران و آبادانی مناطق

ما انتظار داریم تا در طول برنامه هفتم، یعنی در طول ۵ سال آتی که از سال ۱۴۰۳ شروع می‌شود، صادرات مناطق دو برابر شود. عدد جذب سرمایه خارجی مناطق ده برابر شود و از این جهت ما عقب هستیم. اشتغالی هم که ایجاد می‌شود، باید به دو برابر افزایش یابد.

۸۰ درصد ترانزیت را از نظر درصدی داشته باشیم، هرچند به طور طبیعی کمیت این ترانزیت رشدی چند برابری را خواهد داشت. با اثرگذاری حدود ۲۰ درصد بر روی شاخص‌های عمران و آبادانی مناطق بتوانیم تأثیر بیشتری در طول برنامه هفتم پیشرفت اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور داشته باشیم.

در چهارچوب بیانیه گام دوم انقلاب، باید حرکت های بزرگتری انجام شود. صادرات مناطق باید در گام دوم انقلاب ده برابر شود. بیانیه گام دوم که در سال ۱۴۳۷ به پایان می رسد و در حال حاضر در سال ششم آن هستیم و حدوداً سی و پنج سال تا پایان آن فرصت داریم تا صادراتمان را از این مناطق ده برابر کنیم. سرمایه گذاری خارجی که اتفاق می افتد، باید چهل برابر شود. البته ما معتقدیم که از این هم بیشتر خواهد شد.

عدد سرمایه گذاری خارجی در حال حاضر عدد قابل قبولی نیست. همچنین باید ۵ برابر اشتغال بیشتری داشته باشیم و اغلب ترانزیت کشور از اینجا صورت گیرد. اثری که روی شاخص های عمران و آبادانی مناطق پیرامونی اتفاق می افتد باید ۳ برابر وضعیتی باشد که در حال حاضر وجود دارد. این برنامه ای است که ما در مناطق آزاد و ویژه اقتصادی دنبال می کنیم.

در برنامه دولت مردمی دو راهبرد اساسی، یعنی مردمی سازی و جهانی سازی وجود دارد. در مناطق آزاد و ویژه اقتصادی این سیاست ها بعضاً مشترک است و برخی فقط شامل مناطق آزاد است؛ هرچند در این مسیر باید همه مناطق آزاد و ویژه همفکر و همدل باشند تا تحقق اهداف را شاهد باشیم.

راهبرد ها - سیاست ها - برنامه ها

۲- جهانی سازی

الف. تکمیل زیرساخت های نرم اقتصاد بین الملل

- ۱- بانک آفشور
- ۲- بیمه آفشور
- ۳- بورس بین المللی
- ۴- مرکز مالی جهانی

۱- مردمی سازی

- الف. گره گشایی از کار کارآفرینان
- ب. ارتقا رفاهی اهالی
- ج. منفعت ملی (مردم ایران)

راهبرد ها - سیاست‌ها - برنامه‌ها

۱- مردمی سازی

الف. گره‌گشایی از کار کارآفرینان
ب. ارتقا رفاهی اهالی
ج. منفعت ملی (مردم ایران)

۲- جهانی سازی

الف. تکمیل زیرساخت‌های نرم اقتصاد بین‌الملل
ب. تکمیل زیرساخت‌های سخت اقتصاد بین‌الملل

۱- بنادر
۲- خطوط ریلی
۳- خطوط هوایی
۴- ...

۱- مردمی سازی

الف. گره‌گشایی از کار کارآفرینان
ب. ارتقا رفاهی اهالی
ج. منفعت ملی (مردم ایران)

۲- جهانی سازی

الف. تکمیل زیرساخت‌های نرم اقتصاد بین‌الملل
ب. تکمیل زیرساخت‌های سخت اقتصاد بین‌الملل
ج. ایجاد مناطق آزاد بین‌المللی

مذاکره با ۲۱ کشور برای ایجاد منطقه آزاد مشترک

۱- مردمی سازی

الف. گره‌گشایی از کار کارآفرینان
ب. ارتقا رفاهی اهالی
ج. منفعت ملی (مردم ایران)

۲- جهانی سازی

الف. تکمیل زیرساخت‌های نرم اقتصاد بین‌الملل
ب. تکمیل زیرساخت‌های سخت اقتصاد بین‌الملل
ج. ایجاد مناطق آزاد بین‌المللی
د. جذب سرمایه‌گذاری خارجی

تهیه ۱۰۰۰ بسته سرمایه‌گذاری به ارزش ۹۰۰ همت (۲۰ میلیارد یورو)

۱- مردمی سازی

الف. گره‌گشایی از کار کارآفرینان
ب. ارتقا رفاهی اهالی
ج. منفعت ملی (مردم ایران)

۲- جهانی سازی

الف. تکمیل زیرساخت‌های نرم اقتصاد بین‌الملل
ب. تکمیل زیرساخت‌های سخت اقتصاد بین‌الملل
ج. ایجاد مناطق آزاد بین‌المللی
د. جذب سرمایه‌گذاری خارجی
ه. الگوسازی جهانی

نمونه‌ای کوچک از اقتصاد مقاومتی - اسلامی

در راستای مردمی سازی مناطق آزاد و ویژه اقتصادی، اولین گروهی از مردم که مخاطب ما هستند، سرمایه گذاران و مردمی هستند که در این مناطق سرمایه گذاری کرده اند. کاری که باید درباره این ها انجام دهیم، گره گشایی، ضابطه گذاری و تسهیل شرایط فعالیت اقتصادی است و باید به سودآوری آنها کمک کنیم. گروه دوم از مردم، جمعیت اهالی بومی هستند که در مناطق آزاد استقرار یافته اند، و باید برای رفاه، آموزش، بهداشت، مسائل فرهنگ و زیرساخت های مورد نیاز آنها تلاش کرد. گروه سوم مردم که شاید کمتر به آنها توجه کرده ایم، عموم مردم ایران هستند. باید بدانیم مناطق آزاد و ویژه در همه جای دنیا مناطق ملی هستند؛ این مناطق مختص یک استان و شهرستان نیستند.

گاهی ما تصور می کنیم چون در محدوده یک شهرستان هستیم، مناطق تحت حاکمیت فرماندار هستند؛ درحالی که این مناطق ملی و تحت حاکمیت شورایعالی مناطق آزاد و ویژه اقتصادی هستند که ریاست آن بر عهده رئیس جمهور است. ۸ وزیر، ۲ معاون و مشاور رئیس جمهور، رئیس کل بانک مرکزی و غیره نیز عضو شورایعالی مناطق هستند. این مناطق ملی هستند پس باید نفعش به همه مردم ایران برسد. حال چگونه می توان مثلاً نفع منطقه ویژه اقتصادی انرژی پارس یا منطقه آزاد انزلی را به عموم مردم رسانید؟ یک مسئله گردشگری است. بعضی مناطق آزاد ما قابلیت گردشگری دارند و میلیون ها نفر استفاده می کنند.

مسئله دیگر کمک به صادرات محصولات تولیدی در سرزمین اصلی است. اگر به یک کشاورز در سمنان از سوی منطقه آزاد اروند کمک شود تا او بتواند محصولاتش را به عراق صادر کند، یعنی مناطق آزاد در عمل دارند به نفع مردم ایران کار می کنند. از مواردی که در راستای جهانی سازی باید دنبال کرد، مهمترین آنها تکمیل زیرساخت های نرم افزاری اقتصاد بین المللی است. حرکت هایی که اکنون در مناطق آزاد و ویژه اتفاق افتاده، بسیار کند است.

باید در این زمینه کار بیشتری انجام شود. اینکه روی زیرساخت‌ها و سخت‌افزارها بیشتر تمرکز کرده ایم، انصافاً حرکت‌های خیلی خوبی انجام شده است. ما در سال گذشته در تأمین زیرساخت‌ها در تمام کشور توسعه زیادی داشته ایم. این اتفاق در مناطق آزاد و ویژه نیز رخ داده است. به دلیل آنکه سازمان‌های متولی مناطق آزاد و ویژه خودشان آمدند و هزینه‌های زیادی کرده‌اند. زیرساخت‌ها را توسعه داده‌اند، ولیکن این کفایت نمی‌کند و باید بیشتر توسعه پیدا کنند. در مناطق مشترک به عنوان منطقه آزاد مشترک با بعضی از کشورها صحبت شده است؛ برای مثال هند و پاکستان که اخیراً تفاهم‌نامه آن به امضا رسید. مذاکراتی با برخی کشورها صورت گرفته است. باید کمک کرد تا این مناطق راه بیفتند؛ زیرا مزایای بسیاری دارند. این مناطق مشترک به تدریج مطرح می‌شوند؛ ولی مناطق ویژه اقتصادی باید در این زمینه کمک کنند. بحث مهم دیگر جذب سرمایه‌گذاری خارجی است. یکی از کارهایی که مناطق می‌توانند انجام دهند، همچنان که در سال گذشته انجام شده است و امسال هم از برنامه‌های جدی دبیرخانه شورای عالی مناطق است، تهیه بسته‌های سرمایه‌گذاری است که ۱۰۰۰ بسته آنها تولید شده و باید به صورت کتاب چاپ شده و در اختیار همگان قرار گیرد. در حال حاضر، تعداد زیادی از بسته‌های سرمایه‌گذاری مناطق به اصطلاح بیشتری پیدا کرده است. امسال هم این بسته‌ها آماده خواهند شد. جذب سرمایه‌گذاری خارجی، موضوع بسیار مهمی است. ما وقتی در خارج از ایران با سرمایه‌گذاران و مقامات اقتصادی کشورها صحبت می‌کنیم، از خودشان بسیار علاقه‌نشان می‌دهند. این را از سال گذشته شروع کرده ایم. هنوز کار اساسی برای بهره‌برداری سرمایه‌بین‌المللی در کشورمان انجام نشده است، اما وقتی می‌گفتیم بسته‌های سرمایه‌گذاری داریم، آنها استقبال زیادی می‌کردند. در دبیرخانه روی کارت ویزیت مدیران یک طرف QR-Code (یعنی لینک قابل اسکن) بسته‌های سرمایه‌گذاری تعبیه شده است.

این را وقتی به مدیران، رؤسا و به مقامات کشورها می‌دهیم، همه آن را در جیبشان می‌گذارند و با اسکن آن می‌توانند همه بسته‌های سرمایه‌گذاری به تفکیک مناطق را مشاهده کنند. مسئله سرمایه‌گذاری بسیار مهم است. برای جذب سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی مسئولین در مناطق آزاد و ویژه اقتصادی این کار را انجام دهند و QR-Code را تا آنجایی که می‌توانید ترویج کنید. تبلیغات محیطی هم خیلی مسئله مهمی است که باید انجام شود. این حرکتی است که در تقویت عملکرد مناطق باید انجام شود، تا آنچنان که انتظار می‌رود سرمایه‌گذاری‌هایی در حد چند میلیارد دلار صورت گیرد.

موضوع دیگر هم بحث الگوسازی جهانی است؛ یعنی در همین محدوده مناطق آزاد و ویژه اقتصادی، یکی از هنرهای مسئولین مناطق آزاد و ویژه این باید باشد که مدل‌های کوچکی مبتنی بر اقتصاد مقاومتی در چارچوب اقتصاد اسلامی، در چارچوب الگوی اقتصادی انقلاب اسلامی بسازیم و هم به سرزمین اصلی و هم به اقتصاد بین‌الملل ارائه کنیم. این‌ها در مجموع راهبردها و سیاست‌هایی است که همه همکاران در دبیرخانه و سازمان‌های مناطق باید در این مسیر حرکت کنند.

عملکرد مناطق

با مرور عملکرد تمام مناطق آزاد و ویژه اقتصادی اکنون در طول دو سه سال اخیر می‌توان گفت که در مجموع مناطق آزاد و ویژه ۲۲۰ همت سرمایه‌گذاری محقق شده است. در طی ۲/۵ سال از شهریور ۱۴۰۰ تا پایان سال ۱۴۰۲، میزان سرمایه‌گذاری و سرعت رشد سرمایه‌گذاری بهتر شده و به ۲/۵ برابر رسیده است.

یکی دیگر از اتفاقاتی که انجام شده است، در حوزه صادرات است. در مناطق آزاد هفت گانه تراز تجاری مثبت شده است. در مناطق آزاد و ویژه نیز تراز تجاری ۱۴/۵ میلیارد دلار مثبت اعلام شده است. این را باید در جاهای مختلف به زبان آورد. یک مقطعی در اردیبهشت سال گذشته دوستان ما در بانک مرکزی سامانه ارزش‌نمایی را یکباره بر روی تولیدکنندگان مناطق آزاد و ویژه اقتصادی بستند که ما از طریق فعالان اقتصادی در مناطق مطلع شدیم و بلادرنگ به بانک مرکزی رفتیم، گفتیم دلیل بسته شدن این سامانه چیست؟ این‌ها ۲۰۰۰ الی ۳۰۰۰ واحد تولیدی و خدماتی هستند، سال‌ها فعالیت داشته و از این ارزش استفاده می‌کنند. معاون بانک مرکزی گفت که شما قرار بوده ارزش‌آوری به کشور داشته باشید، دارید ارزش مصرف می‌کنید. به معاون ارزی بانک مرکزی گفته شد ما چقدر ارزش استفاده می‌کنیم. گفت من نمی‌دانم! گفتیم ما داریم ۱۸ میلیارد دلار ارزش می‌آوریم، ۳/۵ میلیارد دلار ارزش مصرف می‌کنیم. معلوم شد که خیلی از واقعیت‌ها مورد توجه قرار نمی‌گیرد. مسئله دیگر، ارزش مورد نیاز واردات کشور است که از مناطق آزاد تهیه می‌کنند. حالا مناطق آزاد هم آن ارزش‌ها را مورد استفاده قرار می‌دهند.

عملکرد دولت مردمی

سرعت رشد: ۲.۵ برابر دوره مشابه ماقبل

۱- سرمایه‌گذاری

داخلی: ۲۲۰ همت

خارجی: ۴۰۰ میلیون یورو

۲- صادرات

مثبت شدن تراز تجاری مناطق آزاد سال ۱۴۰۱: ۷۷۰ میلیون یورو

مجموع صادرات مناطق در سال ۱۴۰۱: ۱۸ میلیارد یورو

بعضی موارد دیگری هم مطرح می شوند که در مناطق قاچاق و امثال این ها اتفاق می افتد که باید گفت:

* در ارتباط با قاچاق اکنون کالاهای ورودی و خروجی در مناطق آزاد و مناطق ویژه اقتصادی، همه ثبت می شوند. از این رو، ما کالاهای سرگردانی نداریم که در مناطق به اصطلاح قاچاق شوند.

* در خصوص اینکه می گویند مناطق سکوی واردات هستند، مناطق آزاد و ویژه اقتصادی که سرجمع ترانزیشن بسیار مثبت بوده است. مناطق آزاد نیز به تنهایی با نگاه های تولید محور و صادرات محور ترانزیشن مثبت شده است.

* یک بحث دیگر هم در خصوص مناطق آزاد گفته می شد که مناطق آزاد دارای فرار مالیاتی هستند.

در طی این مدت نظام ثبت شرکت ها در مناطق در همین سال گذشته به نحوی اصلاح شدند که امکان فرار مالیاتی و ثبت شرکت های صوری در آن منتفی شده است؛ از این رو تقریباً می توان گفت که آمارشان به سمت صفر میل کرده و موضوع فرار مالیاتی در مناطق هم در واقع منتفی است.

عملکرد دولت مردمی

۳- رفع معضلات بنیادین مناطق آزاد

ثبت تمامی کالاهای ورودی و خروجی

قاچاق

اصلاح فرآیند ثبت شرکت ها، حذف شرکت های صوری

فرار مالیاتی

سیاست های صادرات محور، مثبت شدن تراز تجاری مناطق آزاد

سکوی وارداتی

برنامه دیگری در دولت سیزدهم برای جهش سرمایه گذاری شروع شد و آن بحث بهبود فضای کسب و کار در مناطق آزاد است. این برنامه برای مناطق آزاد در دو مرحله از طریق سازمان‌های مناطق آزاد اجرا شده است. گفتیم هرچه ضابطه داریم، هرچه فرآیند داریم، همه را بگذاریم روی میز، هرچه می‌توانید قوانین و فرآیندهای زائد را حذف کنید و بعد از این دو مرحله، که می‌شود گفت ۵۰ درصد کار بود، شاخص‌های کسب و کار موسوم به Doing Business که تا سال ۲۰۲۰ برای همه کشورهای محاسبه شده است، را با همان روش بانک جهانی برای مناطق آزاد محاسبه کردیم که همه مناطق آزاد ایران در دسته آسان قرار گرفتند. براساس شاخص‌های Doing Business، بانک جهانی چهار دسته کشور را اعلام می‌کند: کشورهای خیلی آسان، کشورهای آسان، متوسط و سخت.

کشور ایران جزء کشورهای گروه سوم، یعنی متوسط قرار دارد؛ ولی همه مناطق آزاد نیز در دسته دوم، یعنی آسان قرار گرفتند. حالا به دنبال آن هستیم تا با برنامه‌های انجام شده، فضای کسب و کار مناطق تسهیل شده و همه مناطق در دسته خیلی آسان قرار گیرند. برای مناطق ویژه هم باید بررسی کنیم که این شاخص‌ها را چگونه می‌توان طراحی و اجرا کرد. این شاخص گذاری به طور طبیعی هم در میان مدت، هم در درازمدت برای افزایش سرمایه گذاری خیلی مؤثر خواهد بود؛ اما بحث طراحی بسته‌های سرمایه گذاری آن طوری که گفته شد، باید از طریق رسانه‌ها به طور گسترده‌ای اطلاع رسانی شوند. در هر جایی که امکانش وجود داشته باشد، با رسانه‌های داخلی و خارجی باید درباره این مسائل صحبت کرد و رویدادهایی داشته باشیم و خود سازمان‌های مناطق هم کمک کنند. مناطق ویژه اقتصادی تا کنون حضورشان در رویدادها کم بوده است، امسال انتظار می‌رود آنها حضور جدی‌تری داشته باشند. در گذشته چند رویداد داخلی و خارجی داشته‌ایم؛ در روسیه، چین، ترکیه، هند و عراق و در تهران چندین رویداد برگزار کرده‌ایم.

البته اصراری نیست که سرمایه‌گذاران حتماً همین بسته‌ها را انتخاب کنند؛ اما سرمایه‌گذاران وقتی می‌شنوند که بسته‌هایی وجود دارد، بررسی می‌کنند و موضوع مورد نظر خودشان را پیشنهاد می‌دهند. در گذشته ۲۵۰۰ تقاضا برای سرمایه‌گذاری ارائه شده است که ۲۰۰ مورد عیناً از همین بسته‌ها انتخاب شده و از مجموع ۲۳۰۰ بسته‌های باقیمانده، پیشنهادهای خودشان را ارائه کرده‌اند که هیچ اشکالی هم ندارد؛ اما این بسته‌ها فضا را گرم کرده و به اصطلاح تبدیل به فرصت برای مناطق آزاد شده‌اند.

در عملکرد آماری مناطق آزاد و ویژه اقتصادی می‌توان به نتایج مثبتی رسید؛ هرچند آمار مناطق ویژه اقتصادی باید به آن اضافه شود. این آمارها همه مربوط به مناطق آزاد تجاری - صنعتی هستند. آمار مناطق ویژه اقتصادی در حوزه سرمایه‌گذاری در سال ۱۴۰۲ برای ارسال به رئیس محترم جمهور و روسای قوا، حسب مسئولیتی که داریم ضروری است. با درج آمار مناطق آزاد و ویژه اقتصادی در آمارهای تجمیعی سرجمع بسیار مثبتی خواهیم داشت.

عملکرد دولت مردمی

۴- برنامه جهش در سرمایه‌گذاری

آمار مناطق آزاد در حوزه تقاضا برای سرمایه‌گذاری تعداد ۷۷۶ فقره است. این‌ها تقاضاهای قابل اعتنا هستند. تقاضاهای غیرقابل اعتنا بیش از این‌ها بوده‌اند. چیزی که نسبت به سال گذشته اتفاق افتاد، رقمی بیش از ۴ برابر تقاضا برای سرمایه‌گذاری بوده است. میزان این تقاضاها در مراحل بعدی، در مرحله تأیید شده معادل ۳۸۷ همت، یعنی ۱/۵ برابر سال گذشته است.

البته آنهایی را هم که تأیید نشده‌اند باید زودتر تعیین تکلیف کرد. بعضی طرح‌ها مشکلات و موانعی دارند که باید زودتر مشخص شوند و هر کمکی که لازم است انجام شود.

طرح‌هایی که تاکنون آغاز شده‌اند، معادل ۱۵۷ همت است، ارزش آنها در سال ۱۴۰۱ معادل ۲۱ همت بود؛ یعنی اینکه در سال ۱۴۰۳ و ۱۴۰۴ ان شاء الله حجم زیادی از پروژه‌ها افتتاح خواهند شد. طرح‌هایی که شروع شده‌اند، در سال ۱۴۰۳ و ۱۴۰۴ به طور طبیعی به بهره‌برداری می‌رسند. طرح‌هایی که به بهره‌برداری رسیده‌اند، همان بخشی از آن سرمایه‌گذاری‌هایی هستند که مربوط به سال ۱۴۰۲ است که عمدتاً سرمایه‌گذاری سال‌های قبل بوده است. مثلاً سرمایه‌گذاری ده سال قبل بوده و در سال ۱۴۰۲ به بهره‌برداری رسیده است.

سرمایه‌گذاری‌هایی که محقق شده‌اند، یعنی آجر روی آجر گزارده شده است؛ اما ممکن است لزوماً به بهره‌برداری نرسیده باشند؛ مثلاً ۲۰ درصد آنها انجام شده؛ پس ۲۰ درصد ارزش مالی آن به صورت سرمایه‌گذاری محقق شده در نظر گرفته شده است.

این میزان سرمایه‌گذاری‌ها نسبت به سال گذشته سه برابر شده و این رقم بسیار خوبی است؛ یعنی فعالیت‌هایی که در گذشته در مناطق آزاد انجام شده و الحمدالله جهشی هم بوده‌اند. در واقع، برآورد این است که ۱/۵ درصد رشد اقتصادی سال گذشته را مناطق آزاد و ویژه اقتصادی رقم زده‌اند.

عملکرد دولت مردمی

۴- برنامه جهش در سرمایه گذاری مناطق آزاد

سال ۱۴۰۲ در مقایسه با سال ۱۴۰۱

۱- تقاضا برای سرمایه گذاری :	۷۷۶ همت	۴۰۲ برابر
۲- طرح های تایید شده :	۳۸۷ همت	۱۰۵ برابر
۳- طرح های آغاز شده :	۱۵۷ همت	۷۰۵ برابر
۴- طرح های به بهره برداری رسیده :	۹۳ همت	۲۰۵ برابر
۵- سرمایه گذاری محقق شده :	۱۳۱ همت	۳ برابر

چند کار دیگر در دولت سیزدهم پیگیری شده است. مذاکره برای ایجاد مناطق بین المللی، که در این مورد با کشورهای عراق، ترکیه و عمان، ازبکستان، قرقیزستان و پاکستان که آخرین آن بود، به نتیجه رسیده ایم و به دنبال راه اندازی آنها هستیم.

عملکرد دولت مردمی

۵- ایجاد مناطق آزاد بین المللی (مشترک)

امضای اسناد :

مذاکرات :

عراق، ترکیه، عمان، ازبکستان
قرقیزستان، سوریه، پاکستان

عراق، هند، ترکیه، روسیه، پاکستان، افغانستان، قطر،
عمان، ازبکستان، قزاقستان، قرقیزستان، ترکمنستان،
مربستان، ارمنستان، آذربایجان، سوریه، چین

در بهمن ماه سال گذشته که به همراه معاونین دبیرخانه و مدیران عامل سازمان‌های مناطق آزاد و ویژه اقتصادی خدمت رئیس جمهور محترم رسیدیم، این مسئله مطرح شد که ۱۸۰ مورد از قانون‌های وضع شده، علیه قوانین پایه مناطق آزاد و ویژه اقتصادی است که رئیس جمهور دستور دادند تا پیش نویس لایحه یک قانون جامع آماده شود.

قوانین مانع سرمایه‌گذاری و جهش تولید را اصلاح نمائیم. لایحه پیش نویس یک قانون جامع، برای اصلاح قوانین قبلی آماده شده است و مدیران مناطق آزاد، در حال کار کردن روی پیش نویس آن هستند که لازم است مدیران مناطق ویژه اقتصادی هم در این باره نظر بدهند.

من در همان جلسه به آقای رئیس جمهور عرض کردم، می‌خواهیم و باید کمک شود تا این پیش نویس لایحه تکمیل شود. این لایحه اگر تصویب شود ما می‌توانیم در مناطق آزاد و ویژه ۴ درصد از رشد اقتصادی را که مورد نظر کشور هست به ارمغان بیاوریم و این کاملاً شدنی است.

این پیش نویس امسال ظرف دو سه ماه به اتمام می‌رسد. یک جلسه‌ای به دستور رئیس جمهور در ستاد اقتصادی دولت به زودی منعقد خواهد شد تا نسبت به اصلاح قوانین و مقررات با هدف رفع مشکلات مناطق آزاد و ویژه اقدام شود که یکی از خروجی‌های کار گروه‌های ۱۴ گانه همایش دو روزه مشهد تهیه محتوای لازم برای طرح ستاد بوده است.

عملکرد دولت مردمی

۶- تهیه پیش نویس لایحه اصلاح و تکمیل قوانین مناطق آزاد و ویژه اقتصادی

ستاد اقتصادی دولت مهمترین مرجع اقتصادی دولت است؛ مهمترین مرجعی که حتی بالاتر از هیئت وزیران است. در ستاد اقتصادی فقط مسئولین اقتصادی دولت هستند؛ رئیس جمهور، معاون اول رئیس جمهور، رئیس سازمان برنامه و بودجه، بانک مرکزی و وزیرای اقتصادی دولت. در این جلسه، ستاد روی ۴ الی ۵ موضوع کار می کند.

بخشی را به صورت مصوبه برای اجرا می فرستند و برخی را که ارتباطی به هیئت وزیران دارد و چون اینجا تأیید شده، در هیئت وزیران سریعتر تصویب می شود. برخی نیز که لازم است به صورت لایحه در آید به مجلس شورای اسلامی ارسال می شود و هرچه لازم است برای سران قوا تنظیم شود، از همین جا برای آنها ارسال خواهد شد. این فرصت بسیار خوبی است که ما بتوانیم بخشی از مشکلات قوانین و مقررات را در مناطق آزاد و ویژه اقتصادی از این طریق حل کنیم.

موفقیت های دیگری را هم در سال گذشته در دولت سیزدهم داشته ایم، و البته که جای تبریک دارد. بانکرینگ خلیج فارس در منطقه آزاد قشم که کار خود را شروع کرده است، کشتیرانی چابهار به هند، چین و عمان راه اندازی شده است. بانک آفشور در منطقه آزاد کیش که کارش را شروع کرده است.

بیمه و بورس بین الملل کیش نیز ثبت شده است. ژئوپارک ارس که به ثبت جهانی رسیده است، اتصال دریای خزر به خلیج فارس که یک پروژه بسیار راهبردی است و تمام ریل از بندر کاسپین در منطقه آزاد انزلی تا منطقه ویژه اقتصادی شهید رجایی را که از سوی رئیس جمهور افتتاح خواهد شد شامل می شود. این ها در مجموع برخی از موفقیت هایی است که در دولت سیزدهم در مناطق آزاد و ویژه اقتصادی انجام شده است.

عملکرد دولت مردمی

۷- برخی از موفقیت های ویژه مناطق

۱- راه اندازی صنعت بانکرینگ در خلیج فارس

۲- راه اندازی خط منظم کشتیرانی چابهار به هند، چین و امارات

۳- راه اندازی اولین بانک آفشور (فراساحلی)

۴- اخذ موافقت اصولی بورس بین الملل / بیمه بین الملل

۵- ثبت جهانی ژئوپارک ارس

۶- اتصال دریاچه خزر به خلیج فارس
(منطقه آزاد انزلی - منطقه ویژه شهید رجایی)

اینکه مناطق آزاد و ویژه اقتصادی بهشت سرمایه گذاری است، قبلاً شعار بود، اما اکنون به صورت اعتقاد درآمده است که باید تقویت شود. این مناطق بهشت سرمایه گذاری هستند. پنج ویژگی در مناطق آزاد و ویژه اقتصادی در ایران وجود دارد که با مطالعات زیادی که انجام شده است، معتقدیم که در هیچ نقطه ای در دنیا مناطقی وجود ندارند که این پنج ویژگی را همزمان با هم داشته باشند. مناطق بسیار پیشرفته ای در دنیا وجود دارد که در برخی ویژگی ها بهتر هستند، ولی منطقه ای را در دنیا پیدا نکردیم که همزمان در همه آنها این پنج ویژگی به طور سرجمع، بتوانند با مناطق آزاد و ویژه اقتصادی ما قابل رقابت باشند. اگر هم چنین منطقه ای باشد، اندک و کمیاب است.

هزینه تولید بسیاری پائین در این مناطق، به همین دلیل می گوئیم بهشت سرمایه گذاری اند، چون در آنها هزینه تولید پایین است. هزینه انرژی در ایران کمتر از تمام دنیاست.

اکنون می‌گوییم در مقایسه با مناطق آزاد دنیا، هزینه نیروی کار^۱ است، هزینه زمین بسیار اندک است. در بازدیدی که به اتفاق تعدادی از مدیران عامل مناطق آزاد به قطر رفته بودیم، مقامات قطری ما را به یک منطقه آزاد بردند، در پاورپوینتی که ارائه کردند، نوشته بودند ارزان‌ترین و کم‌هزینه‌ترین منطقه آزاد دنیا، گفتیم عجب! چگونه شما ارزانترین هستید، گفتند خوب ما هزینه برقرمان، ۳/۵ سنت به ازای هر کیلووات ساعت است. گفتیم ما در ایران ۱/۵ سنت است. گفتند هزینه آلمان ۱/۵ دلار به ازای هر متر مکعب است، گفتیم هزینه آب مناطق ما ۶ سنت است. گفتند نیروی کارمان روزانه ۲۷ دلار است، یعنی در ماه حدوداً ۱۰۰۰ دلار، گفتیم نیروی کار ما در ماه ۱۰۰ دلار است. گفتند هزینه زمین مان دیگر خیلی کم است، حساب کردیم هزینه اجاره یک سال زمین یک هکتار در منطقه آزاد که شبیه بیابان بود، حتی گاز هم نداشت، در کشوری که اینقدر گاز دارد، اجاره یک سال زمین به پول ما می‌شود ۲ میلیارد تومان، گفتند ما فرودگاه خوبی داریم، گفتیم درست است. هزینه تولید در ایران، در واقع قابل مقایسه با هیچ جای دنیا نیست و در مناطق آزاد کشور ما هم همین‌طور است. زیرساخت‌های خوبی هم برای سرمایه‌گذاری ملی و هم در سازمان‌ها و مراکز محلی وجود دارند. در مناطق آزاد هم زیرساخت‌های زیادی ایجاد شده است، هرچند که ایده آل نیست؛ ولی زیرساخت‌های قوی ایجاد شده است. همچنین گفته شد که ما رابطه خیلی خوبی با بازار داریم. در سفری که به کشور عمان داشتیم، مقامات آن کشور می‌گفتند بیایید در مناطق آزاد عمان سرمایه‌گذاری کنید؛ گفتیم برای کدام بازار؟ بازاری که کلاً ۵ میلیون نفر بیشتر نیست. می‌گفتند برای شرق آفریقا. گفتیم ما خودمان برای شرق آسیا تولید می‌کنیم، برای چه بیاییم در عمان سرمایه‌گذاری کنیم. ایران با جمعیت ۸۵ میلیون نفر و جمعیت ۶۵۰ میلیون نفری کشورهای همسایه با دسترسی به آبهای آزاد، مزیت بسیار خوبی برای بازار دارد.

مسئله دیگر، سهولت کسب و کار است که مناطق آزاد ایران در مرتبه “آسان” هستند و ان شاء الله بالاتر از “آسان” هم می‌توانیم قرار بگیریم. معافیت مالیاتی و گمرکی هم وجود دارد و اینکه مدت معافیت‌های آن ۸ سال، ۱۳ سال، ۲۰ سال و الی‌الابد می‌تواند سرمایه‌گذار را از رقباش جلو بی‌اندازد. این ۵ مزیت در هیچ‌جاى دنیا همزمان وجود ندارد و لذا می‌گوییم مناطق آزاد و ویژه اقتصادی بهشت سرمایه‌گذاری است.

دومین خصوصیتی که مناطق آزاد ایران دارند و باید روی آن کار کرد، این است که این مناطق قلاب‌های اتصال به اقتصاد بین‌الملل هستند؛ یعنی آن‌که این مناطق باید بین‌المللی شوند. عنوانی که در این همایش برای آن انتخاب شده است: تیم ملی اقتصاد بین‌الملل جمهوری اسلامی ایران است و ما تیم ملی بین‌الملل اقتصاد جمهوری اسلامی ایران با یک سوم صادرات، ۸۰ درصد ترانزیت و

ظرفیت فراوان برای جلب سرمایه گذاری خارجی هستیم که اتفاق می افتد، اما هماهنگی تیمی مناطق ضعیف است، انگار با هم کار تیمی نکرده اند، خیلی هماهنگ نیستند. در این رویدادها باید بیشتر هماهنگ شویم و ان شاء الله باید بتوانیم گلهای بیشتری در سطح بین الملل بزینیم. از این رو، باید اقتصاد کشور را بالا کشید، تا هم رفاه مردم و هم قدرت اقتصادی کشور در سطح بین المللی افزایش پیدا کند.

مبحث چهارم

برنامه‌های مناطق آزاد و ویژه اقتصادی سال ۱۴۰۳

در مورد برنامه‌های مناطق آزاد در سال ۱۴۰۳ باید گفت که سال ۱۴۰۳ برای این مناطق یک سال بسیار کلیدی است؛ سال پایانی یک دولت است. ضمن آنکه سال ششم از بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی هم هست و مقام معظم رهبری نیز تأکیدات ویژه‌ای بر آن داشته‌اند و باید خود را آماده کنیم تا در این یکی دو سال، انتظارات برنامه‌های خود را براساس ظرفیت‌هایی که وجود دارد، به طور جهشی در سال ۱۴۰۳ برآورده سازیم.

عناوین برنامه‌ها در شش برنامه به شرح زیر است:

برخی برنامه‌ها تماماً برای مناطق آزاد و ویژه اقتصادی هستند، و بخشی دیگر مختص مناطق ویژه اقتصادی خواهند بود. باید گفت که هر یک از این برنامه‌ها بهره‌برداری‌های خاص خود را دارند:

جهش در تولید، سرمایه‌گذاری در صادرات، توسعه عمران و آبادانی و تقویت امور زیربنایی، توسعه و گسترش خدمات فرهنگی و اجتماعی، ارتقا در بخش نظام اداری و بهبود مدیریت منابع، ارتقای توسعه ملی و بین‌المللی مناطق و توسعه دیپلماسی اقتصادی.

این برنامه‌ها مبتنی بر اساسنامه‌های مناطق و مبتنی بر قوانین بالادستی، سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی و مصوبات شورای عالی مناطق آزاد و ویژه اقتصادی تعیین شده‌اند.

برنامه ریزی‌ها باید براین اساس انجام گیرند:

* در حوزه سرمایه‌گذاری محقق شده‌اند ان شاء الله عملکرد ۳ برابری، مورد انتظار است،

۴۰۰ هزار میلیارد تومان سرمایه گذاری باید روی زمین انجام شده باشد. * در بخش تولیدات منطقه، در برنامه هایی که با مرکز آمار ایران انجام شده است، به دنبال آن هستیم تا پروژه ای را شروع کنیم که بتوانیم تولید ناخالص هر منطقه را در آن محاسبه و ارزش گذاری کنیم. از این رو، انتظار می رود که ۵۰ درصد رشد براساس قیمت بازار و ۳۰ الی ۴۰ درصد رشد براساس تورم انجام شود. انتظار می رود در این بخش ۱۰ الی ۲۰ درصد رشد واقعی داشته باشیم.

* در بخش سهولت کسب و کار و ارتقا شاخص های سهولت کسب و کار در همه مناطق باید ۳۰ پله بهتر شوند. براساس برنامه ریزی های انجام شده تا پایان سال ۱۴۰۴ باید همه مناطق آزاد، در دنیا در رتبه خیلی آسان قرار گیرند. در این مورد، دو گام اساسی باید برداشته شود:

۱- گام اول در سال ۱۴۰۳ آن است که رتبه مناطق به حدود ۵۰ برسد، یعنی ۳۰ رتبه بهتر شوند. با افزایش و بهتر شدن ۲۰ رتبه در سال ۱۴۰۴ همه مناطق در رتبه خیلی آسان قرار گیرند، و آن زمان می توانیم با افتخار در دنیا صحبت کنیم.

۲- در گام دوم در حوزه صادرات باید رشد ۵۰ درصدی به لحاظ ارزی (و نه ریالی) پیدا کنیم، من از همه دست اندرکاران می خواهم تا گزارش صادرات شان را به رغم اینکه گمرک برنامه های مشخصی دارد، براساس یورو ارائه دهند و رشد ۵۰ درصدی را داشته باشند. با انجام این گام، رشد اقتصادی ملی ۲/۵ درصد حاصل می شود. به نظر می آید این ها همه شدنی است.

براساس پیشبینی ها برآورد آن است که ۱/۵ درصد از رشد ۶ درصدی کشور ناشی از عملکرد مناطق آزاد و ویژه اقتصادی بوده و در سال آینده این را باید تقویت کرد.

برنامه‌های سال ۱۴۰۳

۱- جهش در تولید، سرمایه‌گذاری و صادرات

۱- سرمایه‌گذاری محقق شده ۳ برابر - ۴۰۰ همت

۲- ارزش تولیدات منطقه رشد اسمی: ۵۰ درصد

۳- شاخص سهولت کسب و کار رشد ۳۰ پله ای

تا پایان ۱۴۰۴: همه مناطق در محدوده کشورهای
(خیلی راحت - Very Easy)

۴- صادرات (اصلی-مجدد) رشد ارزی: ۵۰ درصد

۵- سهم در رشد اقتصاد ملی به قیمت اسمی: ۲.۵ درصد

۲- توسعه عمران و آبادانی و تقویت امور زیر بنایی

۳- توسعه و گسترش خدمات فرهنگی و اجتماعی

۴- ارتقا اثر بخش نظام اداری و بهبود مدیریت منابع

۵- ارتقا تصویر ملی و بین المللی منطقه

۶- توسعه دیپلماسی اقتصادی

در حوزه توسعه عمران و آبادانی مناطق چند برنامه کلیدی و یک بحث اصلاح کالبدی را در مناطق باید انجام داد. به ویژه باید گفت که تمام مناطق آزاد و مناطق ویژه اقتصادی باید به دنبال انجام این پروژه ها باشند. باید به دنبال ایجاد برندینگ برای مناطق آزاد و ویژه مشتمل بر شکل ها، نمادها، نورپردازی، رنگ ها، به اصطلاح دالان های ورودی، میادین و امثال این ها باشیم. پروژه ای را در دبیرخانه شورای عالی مناطق آزاد و ویژه اقتصادی شروع کرده ایم که در ابتدای کار است. در طراحی ها، از استادان دانشگاه علم و صنعت و جاهای دیگر استفاده می کنیم. نمادهایی که اولاً زیبا باشند؛ ثانیاً متفاوت باشند؛ ثالثاً هویت و اصالت داشته باشند. این ها در ارتباط با پروژه برندینگ مناطق آزاد و ویژه اقتصادی است که همه دست اندرکاران مناطق باید کمک کنند. امسال پروژه شروع می شود و تا پایان سال ۱۴۰۳ به فضل الهی تمام خواهد شد.

به دنبال آن هستیم تا همه پروژه های با پیشرفت بالای ۵۰ درصد را حتی الامکان تمام کنیم. در حوزه های عمرانی پروژه های جدید را تا می توانیم شروع نکنیم؛ مگر به ضرورت. بیشتر تلاش کنیم تا پروژه های نیمه تمام را تکمیل کنیم که در مناطق وجود دارند. این موضوع یک تکلیف قانونی برای مناطق و برای دبیرخانه شورای عالی مناطق آزاد و ویژه اقتصادی است که تا آخر سال ۱۴۰۳ صاحب طرح جامع قانونی شوند. بعضی مناطق، طرح جامع شان اصلاً تصویب نشده است. بعضی مناطق دوره طرح جامع آنها تمام شده و باید مورد بازنگری قرار گیرد. این بازنگری ممکن است تغییرات زیادی هم نداشته باشد. اصراری نیست که تغییرات زیادی اتفاق بیفتد، ولی بر آن هستیم تا آخر سال ۱۴۰۳ منطقه آزاد و ویژه ای وجود نداشته باشند که طرح جامع قانونی مصوب نداشته باشند. قاعده مهم برای طرح های جامع آن است که حداقل قیدها را برای سرمایه گذاران ایجاد کنند؛ نباید طرح های جامعی را تصویب کنیم که در گذشته به تصویب رسانده ایم و در آن گفته شده که

گفته شده که این سوله برای فلان فعالیت باشد، ولی الان به دنبال آن هستیم تا یک فعالیت دیگری را در آنجا مجوز بدهیم و نمی توانیم؛ یعنی خودمان قبلاً آن محدوده را محدود به انجام یک فعالیت کرده ایم. موضوعات زیست محیطی و موضوعات مربوط به این حوزه را باید به طور حداقلی نگاه کرد. اکنون سازمان های مناطق ممکن است بگویند که با سازمان محیط زیست درگیری داریم که مدیران و کارکنان دبیرخانه شورای عالی مناطق به مناطق کمک می کنند. آقای رئیس جمهور هم حامی مناطق هستند و در این زمینه کمک می کنند. دولت نیز اخیراً اقبالی ویژه تر به دبیرخانه شورای عالی مناطق پیدا کرده است؛ یعنی این طور نباشد که برای یک معیارهایی خیلی ایده آل گرایانه در حوزه های اقتصادی، بیاییم سرزمین مان را به لحاظ اقتصادی محدود کنیم.

در حوزه های امنیتی، حوزه های زیست محیطی و هم در موضوعات دیگر، تعاملاتی را با سازمان های ذیربط در حال انجام هستیم. پس تا آنجایی که امکان دارد نباید دست و پای خودمان را ببندیم و هم اینکه آن چیزی را که محدوده منطقه آزاد و ویژه اقتصادی است برای فعالیت اقتصادی محدود نباید کرد؛ آنها را حداقلی باید در نظر گرفت. در آخر اینکه می خواهند بگویند مناطق آزاد و ویژه اقتصادی چکاری انجام داده اند؟ اینکه مناطق آزاد و ویژه در محیط زیست چه کاری کرده اند؟ در کارنامه هیچ کدام از من و شما نمی آید، اهمیتی هم ندارد.

شما قرار بوده است که سرمایه گذاری جذب کنید، تولید و صادرات انجام بدهید. دو ارتباط با موضوع طرح جامع را حتماً همه مدیران و کارشناسان در مناطق التفات داشته باشند. تأکید می کنم تا مدیران عامل سازمان ها هم تک به تک روی نقاط مندرج در طرح های جامع تمرکز کنند؛ به ویژه مانند منطقه آزاد کیش که در طرح جامع آن سعی کرده است که روی برخی موضوعات اقتصادی تمرکز کرده و ضربه های منفی آن را اصلاح کنند.

در گسترش خدمات فرهنگی - اجتماعی، یک بحث مربوط به افزایش کمی و کیفی رویدادهای فرهنگی و اجتماعی وجود دارد. در مناطق ویژه اقتصادی هم دیده شده که در این خصوص رویدادهای خوبی برگزار شده است. در این رویدادها، افزایش مسافران باید دیده شود و از این بابت باید افتخار کرد که در مناطق آزاد و ویژه اقتصادی میزبان مردم عزیزمان باشیم که بیایند در آنجا تفریحات کرد و از پیشرفت های مناطق هم به خوبی استفاده کنند. توصیه می شود تا بحث اردوهای راهیان پیشرفت را در مناطق راه اندازی کنیم. ارتقا سرانه فضاها، آموزشی، بهداشتی، فرهنگی و بهبود شاخص های توسعه اجتماعی باید در دستور کار قرار گیرد. انجام این کارها طبیعتاً متناسب با ظرفیت ها و حجم کارها در مناطق متفاوت خواهند بود. ما در دو منطقه مختلف نمی توانیم یک درصد مشخص را برای همه مناطق در نظر بگیریم. آنهایی که جمعیت بیشتری دارند، کارشان سخت تر است. آنهایی که جمعیت کمتری دارند انتظار می رود که این شاخص ها سریعتر در آنجا

رشد کنند. مثلاً در منطقه آزاد انزلی که جمعیت آنها چند هزار نفر بیشتر نیست، انتظار می رود که شاخص های فرهنگی اجتماعی در آنجا رشدی اساسی داشته باشند. به طور طبیعی در منطقه آزاد اروند کار سخت تر خواهد بود، مناطق آزاد چابهار، ماکو و غیره در واقع کارشان سخت تر خواهد بود.

برنامه های سال ۱۴۰۳

۳- توسعه و گسترش خدمات فرهنگی و اجتماعی

۱- افزایش کمی و کیفی رویدادهای فرهنگی و اجتماعی

۲- افزایش تعداد مسافران

۳- ارتقا سرانه فضاها (آموزشی، بهداشتی، فرهنگی، ورزشی و ...)

۴- بهبود شاخص توسعه اجتماعی (آسیب های اجتماعی، بی سواد و ...)

همه مناطق متناسب با جمعیت و ظرفیت ها

موضوع بعدی، ارتقا در بخش نظام اداری و بهبود مدیریت منابع است. با توجه به کارهای زیادی که در سال ۱۴۰۳ باید انجام گیرد، برای آنها منابع مالی و درآمد بالا لازم است. کارهایی را که در این سال می خواهیم انجام دهیم، پرهزینه است. باید تا آنجایی که می شود منابع و درآمدها را به صورت جهشی افزایش داد. سه برابر، چهار برابر، و اینکه در سال ۱۴۰۳ به هیچ عنوان رشدها را نباید درصدی در نظر گرفت، رشدها همه باید چند برابری باشند.

سه برابر، چهار برابر، برخی وقتی بودجه را بر آورد می کنند، می گویند که ما ۱۵ درصد رشد داریم. این ۱۵ درصد رشد مال وقتی است که در قله هستیم. در آنجا واقعاً یک قدم بالاتر رفتن کار سختی است. ما الان در دامنه هستیم، ۱۵ درصد، ۲۰ درصد و ۷۰ درصد به درد نمی خورد. باید از انواع ابتکارها برای افزایش درآمد، بازار سرمایه و انتشار اوراق سهام، فروش زمین و منابع دیگری که وجود دارد، استفاده کرد. این را قبول داریم که باید زمین ها را به مشارکت بدهیم، بهتر است که اجاره بدهید خوب است، فروش ایده آل نیست. این را می دانیم. خیلی جاها در مناطق آزاد و ویژه اقتصادی دنیا می بینیم که زمین را اجاره می دهند؛ زمین را برای مشارکت در سرمایه گذاری اجاره می دهند؛ این خیلی خوب است؛ ولی اگر واقعاً دیدید که سرمایه گذار به الگوها راغب نیست و تمایل به خرید دارد سختگیری نباید کرد. بعضی از همکاران می گویند که زمین هایمان تمام می شود. یک وقت در منطقه آزاد انزلی است که صحبت از تمام شدن زمین هایش می کند که زمین هایش تمام شده، با ۲۰۰۰ هکتاری که قرار است محدوده آن یک چند هزار هکتاری اضافه شود. یک وقت منطقه آزاد ماکو صحبت از تمام شدن زمین هایش می کند که ۴۰۰ هزار هکتار مساحت دارد؛ یا منطقه آزاد چابهار که چندین هزار هکتار است؛ ما واقعاً بیابان نمی خواهیم. ما می خواهیم زمین ها ساخته شوند. این مناطق ویژه اقتصادی که گفته می شود، می بینیم زیرساخت های خود را آماده کرده اند، باید ساخته شوند، با مشارکت ساخته شوند. حتماً بهتر است که زمین به اجاره داده شود، ولی اگر امکان اجاره دادن نبود اشکالی ندارد، زمین را بفروشید؛ این ها طبیعتاً برای ساخت و ساز باید باشند. البته مناطق فروش زمین ندارند، بهره برداری دارند؛ این ها باید بیابند بسازند بعد از آن که ساختند به نام بهره بردار می شود.

منظور همان است که اگر زمین ساخته نشد باید پس داده شود. حال اگر در واگذاری ها تمکن های مالی به دقت سنجیده شود، کسی نمی تواند زمین ها را بلوکه کند، ده سال،

پانزده سال و اگر ساخته نشد بگوییم زمین را داده ایم، ولی ساخته نشده است، طوری که منابع هم بلوکه شده و چیزی هم به دست ما نرسیده است. ارزیابی تمکن مالی اشخاص را باید به صورت جدی در نظر داشت، ولی با سرمایه گذار حتی الامکان باید کنار آمد و او را کمک کرد و همین جا این نکته را باید گفت که آن قراردادهایی که از دوره اش گذشته، را نگذارید ده سال بعد بروند دادگاه، بعد از ده / دوازده سال، دادگاه چکار می کند، می گوید خیر نمی شود.

اگر می خواستید فسخ کنید همان موقع باید دنبال انجام آن می بودید. آن موقع می آمدید فسخ می کردید، آن موقع سخت می شود؛ گذشتگان شاید این کار را کرده اند، اشتباه کرده اند؛ اگر قرار است فرصتی هم به سرمایه گذاران داده شود، باید در چارچوبی این فرصت داده شود. باید حرکتی را انجام داد تا پیشرفتی اتفاق بیفتد. نه اینکه زمین را گرفته است، پانزده ساله هنوز کاری نکرده است و تازه با مناطق هم همکاری نمی کند. در مورد حکمرانی یکپارچه، باید آن را به نسبت هر منطقه تعریف کرد. هر منطقه آزاد خودش بگوید حکمرانی یکپارچه یعنی چه؟ ممکن است یک منطقه بگوید مقامات را من منصوب و معرفی می کنم؛ وزیر یا دستگاه مربوطه حکم آن را صادر کند.

از نظر من حکمرانی یکپارچه اتفاق افتاده است؛ هر منطقه ای مدل خود را بگوید ما همان را دنبال می کنیم. یک منطقه ای مانند منطقه آزاد کیش می گوید که همه را تفویض اختیار کنند. خیلی خوب، این را دنبال می کنیم. منطقه آزاد اروند می گوید همه را تفویض اختیار کنند نمی توانم آنها را جمع کنم، ولی مدیران شان را من معرفی می کنم تا با سازمان منطقه هماهنگ باشند. این الگوی حکمرانی یکپارچه هر چه هست از نظر سازمان مناطق و دبیرخانه شورایی عالی مناطق باید فشار آورد و آن را بخواهند تا محقق شود و نگوئیم تعارض حاکمیتی و دوگانگی وجود دارد. این داستان باید در سال ۱۴۰۳ برای همیشه تمام شود.

باید به طور جدی دنبال دفع معارض املاک و اراضی باشید. ضمن آنکه باید سرسختانه و جدی از اراضی، یعنی زمین هایی که معارض دارند حفاظت و تعیین تکلیف کرد، باید حق مردم را به آنها داد، و اگر حقشان نیست زمین از آنها پس گرفته شود. اینجا باید یک تذکر به همکاران مان در مناطق ویژه اقتصادی داده شود که در دل مناطق آزاد جدید قرار گرفته اند، لطفاً از زمین ها حراست کنید؛ این ها بیت المال است. نگویید به من ربطی ندارد.

شما تا روزی که مدیرعامل منطقه ویژه اقتصادی هستید موظفید از زمین ها حفاظت و حراست کنید که خدای نکرده تعرضی اتفاق نیفتد. پیگیری پرونده های قضایی باز را دنبال کنید. برای حل پرونده های تان حتی الامکان مشاوران حقوقی و وکیل بگیرید، پرونده هاتان را حتی الامکان جمع و جور کنید.

برنامه دیگر، بخش های خدماتی IT است که خیلی مهم است و باید سرویس هایی را که تعریف شده اند، همه مستقر شوند. در ارتباط با IT یک بخش مربوط به تکالیف قانونی است که ممکن است دبیرخانه و همه سازمان های مناطق به لحاظ اقتصادی با آنها موافق نباشند؛ مانند سامانه جامع انبارها، سامانه گمرکی، سامانه تجارت و امثال این ها، این سامانه ها براساس قانون شکل گرفته اند و باید آنها را اجرا کرد. این که گفته شود این سامانه ها با روح منطقه آزاد و ویژه اقتصادی مطابقت ندارد، از ما سلب مسئولیت نمی کند.

الان بالاخره هم دستگاه قضایی ورود کرده و خیلی از سازمان های مناطق هم در جریان امور هستند. با سامانه انبارها همه باید همکاری کنند؛ همه به سامانه انبارها متصل شوند و اطلاعات انبارها را چه انبارهای خصوصی و چه انبارهای متعلق به سازمان های مناطق ارسال کنند. این موضوع شوخی بردار نیست و در واقع اگر اتفاق نیفتد به عنوان تعامل با قاچاقچی خواهد بود. از این رو، همه ما در این خصوص مسئولیت داریم.

بنابراین، یک بخش مربوط به تکالیف قانونی است و بخش دیگر مربوط به ارتقای کارهای خودمان در مناطق است. مثلاً سامانه سرمایه‌گذاری که باید نظام سرمایه‌گذاری و رصد سرمایه‌گذاری را یکپارچه و دقیق انجام دهد؛ به طوری که قابل رصد باشد. به ویژه که با انجام آن کارایی خودمان هم بالا می‌رود. پس باید در انجام هر دو این موارد، همکاران اهتمام حداکثری داشته باشند.

موضوع علی‌حده دیگر بحث امنیت سایبری است. اسرائیلی‌ها نمی‌توانند به ما موشک بزنند، ولی به ما حمله سایبری می‌کنند. حالا ما می‌توانیم موشک بزنیم، حمله سایبری هم انجام دهیم. در این خصوص در این بخش ما در معرض خطر هستیم. این‌ها یک سری دستورالعمل‌های امنیتی لازم دارد.

هم برای سامانه‌ها و هم برای بانک‌های داده‌ای. مدیریت فناوری اطلاعات دبیرخانه شورای عالی مناطق، مسئولیت دارد تا مسئله امنیت سایبری را تا آخر سال در همه سامانه‌ها و مراکز داده‌ای برقرار کند و همه باید کمک کنند تا این کار محقق شود. این کار ممکن است هزینه زیادی لازم داشته باشد؛ باید هزینه را انجام داد. اگر شده خودمان حقوق بگیریم، پولش را مجبور باشیم خرج امنیت سایبری کنیم باید آن را انجام دهیم؛ در این مورد خدای ناکرده اهمالی اتفاق نیفتد؛ پروتکل‌های امنیتی باید برقرار شود، امسال باید ان شاء الله مستحکم‌ترین بخش فناوری اطلاعات و سایبری در کشور بشویم.

برنامه های سال ۱۴۰۳

۴- ارتقا اثربخش نظام اداری و بهبود مدیریت منابع

۱- رشد جهشی منابع و درآمدها

۲- تحقق حکمرانی یکپارچه

بر اساس الگوی مطلوب هر منطقه

۳- رفع تعارض املاک و اراضی

۴- پیگیری موثر پرونده های قضایی

۵- تکمیل و اتصال همه سرویس های پنجره واحد

۶- تکمیل امنیت سامانه ها و بانک های داده (مطابق دستور اфта)

بخش دیگر هم مربوط به تصویر داخلی و بین المللی است. این را باید گفت که تصویرمان به رغم همه زحماتی که کشیده می شود مغشوش است. یک مثال می زنم. محال است که یک قانون مخالف مناطق برود مجلس شورای اسلامی و رأی نیاورد، و خیلی بعید است که یک قانون به نفع مناطق برود مجلس شورای اسلامی و رأی بیاورد. مناطق آزاد که عملکردشان مثبت است. اقتصاد بین الملل هم می گوید مناطق آزاد خوب و مهم هستند. اقتصاد مقاومتی هم می گوید مناطق آزاد و ویژه اقتصادی مهم اند. عملکرد مناطق هم که تا حالا خوب بوده است، مثبت بوده است، صفر نبوده است. نمره آن ۱۲ الی ۱۳ بوده است؛ هر چند ۲۰ هم نبوده ایم و باید به ۱۸ و ۱۹ برسیم. پس داستان چیست؟ داستان این است که تصویر مناطق آزاد و ویژه اقتصادی در نگاه حاکمان جمهوری اسلامی ایران، نمایندگان مجلس شورای اسلامی یا بخشی از دولت

مخدوش است. ما بايد اين تصوير را اصلاح كنيم. من معتقدم همه بايد اين را در اولويت كارمان بگذاريم. اين مسئله را بايد درست كنيم، ما بايد در سال ۱۴۰۳ يك گام بلند برداريم. بايد خيلي كار كنيم. مي توانيم يك نظر سنجي درباره تك تك مناطق را انجام دهيم، از همين جمعي كه همكار هستيم يك نظر سنجي انجام دهيم، قول مي دهيم ۹۵٪ مي گوييم نه نمي دانستيم!

وقتي كه من و بقيه همكاران مي دانند شما چكار مهمي انجام داده ايد چه انتظاري از نمايندگان مجلس شوراي اسلامي و بقيه مسئولين كشور داريم كه آنها بدانند. براي اين كار بايد كارهاي اساسي انجام دهيم. موضوع ديگر، بحث توليدات رسانه اي است، و بايد اين نکته را در نظر داشته باشيد. مي گويند برندینگ را پارسال تشكيل داديد، ولي فعال نشد. امسال كميته برندینگ را با قوت انجام خواهيم داد. در موضوع برندینگ دائم گفته مي شود كه در بسترها بايد حضور تبليغاتي داشته باشيد. در فضا، فضاهای محيطي، خيابان ها، ايستگاه های قطار، فرودگاه ها، در فضاي مجازي، در رسانه ملي، در همه جا بايد به طور برنامه ريزي شده حضور داشته باشيم. شما كساني را خواهيد داشت كه بازديدكننده اخبار و محصولات رسانه اي شما هستند. آمار آن هرچه هست بايد دو برابر شود. البته اينكه مي گويم دو برابر شود، خيلي زياد نيست؛ در واقع هرچه هست، بايد ده برابر شود؛ ولي حداقل دو برابر لازم است.

و بسايت ها اغلب كارايي لازم را نداشته و به هيچ دردي نمي خورند. در سطح ملي هم قابل اعتنا نيستند؛ چه رسد به سطح بين المللي. بايد و بسايت ها را ارتقا دهيم. شاخصي كه براساس آن محاسبه خواهيم كرد شاخص اعتبار دامنه است. همه بايد بيانند بالای ۶۰، الان همه حول و حوش ۳۰ و پايين تر از ۳۰ هستند. براساس سايت هاي اعتبار سنجي چند تا شاخص داريم، شاخص ها حتماً به زبان بين المللي، و بسايت حتماً فارسي، انگليسي و عربي باشند.

بحث افزایش تقاضای ثبت شده برای سرمایه گذاری، و اینکه چرا باید در فضای سرمایه گذاری قرار داده شوند، چون معتقدیم اگر تصویر مناطق ارتقا پیدا کند، تقاضا برای سرمایه گذاری بیشتر می شود. پس انتظار می رود تقاضا برای سرمایه گذاری دو برابر شود. این یکی از شاخص ها و نمادینی است که روی تصویرسازی بین المللی و ملی مناطق اثرگذار است.

موضوع آخر، بحث دیپلماسی اقتصادی است، که یکی از مباحث مربوط به ایجاد مناطق آزاد مشترک است. برای انجام این کار، ۷ منطقه در نظر گرفته شده اند، حداقل امسال ۷ منطقه بین المللی ایجاد خواهیم کرد. مناطق ویژه اقتصادی در اینجا باید کمک کنند. الان سازمان های مناطق آزاد بیشتر درگیر این مسئله شده اند.

مناطق ویژه اقتصادی پیش‌تر می‌توانند کمک کنند. بحث دیگر، تعامل مؤثرتر با سازمان‌های همکاری بین‌المللی است. ما مذاکره‌ای با وزارت امور خارجه انجام داده‌ایم که مناطق آزاد و ویژه اقتصادی ایران می‌توانند درگاه مهمی برای تعامل اقتصادی با سازمان‌های همکاری بین‌المللی باشند. در مناطق آزاد چنین تصمیمی صورت گرفته تا این مناطق بتوانند پیشنهادهای خود را اجرایی کنند. مسئولیت هر یک از سازمان‌های بین‌المللی به یکی از سازمان‌های مناطق آزاد واگذار شده است.

* سازمان بریکس، مسئولیت آن به سازمان منطقه آزاد کیش محول شده است.
 * سازمان همکاری‌های شانگهای که سازمان منطقه آزاد قشم در آن خیلی جلو رفته است.

* سازمان همکاری اوراسیا که مسئولیت آن به منطقه آزاد ارس واگذار شده است.
 * سازمان همکاری اقتصادی اکو که مسئولیت آن به منطقه آزاد ماکو واگذار شده است.
 * سازمان آیورا (اتحادیه همکاری‌های منطقه‌ای حاشیه اقیانوس هند) که مسئولیت آن به منطقه آزاد چابهار واگذار شده است.

* سازمان همکاری‌های خلیج فارس که مسئولیت آن به منطقه آزاد اروند واگذار شده است.

* سازمان همکاری‌های دریای خزر که مسئولیت آن به منطقه آزاد انزلی واگذار شده است.

این‌ها سازمان‌های بین‌المللی‌اند که مناطق آزاد ایران با آنها در تعامل هستند. همکاران سازمان‌های مناطق چند کار باید انجام دهند: اولاً مسئولیت اصلی ارتباط با این سازمان‌ها برعهده این مناطق است؛ یعنی اگر مثلاً منطقه ویژه اقتصادی بیرجند می‌خواهد همکاری را با سازمان اکو شروع کند، این ارتباط باید از طریق سازمان منطقه آزاد ماکو برقرار شود؛ یا از آن طرف ظرفیت‌ها را به ظرفیت‌هایی

برای مناطق ویژه اقتصادی تبدیل کند. مثلاً فرض کنید رویدادهای مهمی در آنجا اتفاق می افتد، پلتفرم های مهمی دارند، این ها همه باید با مسئولیت منطقه آزاد ماکو در اختیار سازمان های مناطق ویژه اقتصادی قرار گیرد.

در این خصوص سازمان منطقه آزاد قشقم، با بهره‌برداری از پلتفرم‌هایی که پایین‌تر از سطح حکمرانی و حکمرانان مناطق شانگهای است تهیه کرده‌اند. این مناطق باید به همه ۴۸ منطقه آزاد و ویژه اقتصادی فعال متصل شوند تا سازمان‌های مناطق بتوانند از امکانات آنها استفاده لازم را ببرند. این مسئله مورد تأکید رئیس‌جمهور و تأکید مقام معظم رهبری است.

مقام معظم رهبری می‌فرمایند که شما می‌روید با این سازمان‌ها توافق می‌کنید که چه اتفاقی بیفتد، توافق با بریکس بعدش چه اتفاقی افتاده است؟ بالاخره در اقتصاد ما باید یک اثری داشته باشد. ما در این زمینه ارتباطی را با وزارت امور خارجه برقرار ساخته ایم و سازمان‌های مناطق هم اهتمام لازم را داشته باشند.

موضوع دیگر مربوط به رویدادهای بین‌المللی اقتصادی است. هیچ رویداد مهم و معتبری در حوزه سرمایه‌گذاری نباید از دید ما نادیده گرفته شود و مناطق در آنجا حضور نداشته نباشند. در سال گذشته به ۵ تا ۶ رویداد نمایشگاهی رفتیم؛ هرچند بعضی همکاران مناطق به علت کار زیاد ترجیح می‌دادند که حضور پیدا نکنند. به چند کشور همسایه رفتیم، همه گفتند شما مگر منطقه آزاد دارید؟

از کشورهای همسایه مان بودند، ولی مناطق آزاد اقتصادی ایران را نمی‌شناختند. وقتی مناطق آزاد ایران را می‌شناسند اقبال پیدا می‌کنند. مناطق آزاد و ویژه اقتصادی باید حداقل در ۱۵ رویداد بین‌المللی حضور مستمر داشته باشند؛ هر کدام از مناطق هم باید خودشان متولی آن رویدادها بشوند. البته مناطق باید هزینه‌شان را خودشان پرداخت کنند، اما ارتباط‌گیری در واقع باید انجام شود. به هر حال، سرمایه‌گذاری خارجی تحقق یافته، یکی از نمادهای دیپلماسی اقتصادی است که باید آن را جذب کرد. حالا این دو برابری که گفته شد، مقدار بسیار ناچیزی است. عدد پایه، خیلی کوچک است؛ دو برابر خیلی کم است؛ یعنی آن مقدار حداقل باید اتفاق بیفتد.

مسئله دیگر، جذب گردشگران خارجی است. مناطق آزاد گردشگری ایران مانند کیش، قشم، اروند، ارس، ماکو و مناطق ویژه اقتصادی از جمله زرنديه، ایرانیان که مسابقات اتومبیلرانی بین المللی در آن برگزار می شود و کارهای دیگری انجام می دهند. همگی می توانند به افزایش آمار گردشگران خارجی به دو برابر کمک کنند. هدف ما از برگزاری این همایش چه بوده است؟ ما می خواهیم به این تصویر برسیم که باید در سطح ملی و در سطح بین المللی بدرخشیم.

ما می خواهیم کار اساسی انجام دهیم؛ ما می خواهیم مقام معظم رهبری از ما یاد کنند؛ چگونه آقا می فرمایند دم بچه های موشکی گرم؛ دم بچه های هسته ای گرم؛ دم بچه های دانش بنیان گرم. آقا الان به ما هم بگویند دم مناطق آزاد و ویژه اقتصادی هم گرم.

ما می خواهیم یک کاری بکنیم که نقش آفرینی مهم و اساسی در بیانیه گام دوم انقلاب و تمدنی اسلامی - ایرانی داشته باشیم، باید کار اساسی انجام دهیم. در اینجا ما دو روز با همدیگر همفکری کرده ایم. در این دو روز، کارهای مهمتر و راهبردی انجام می دهیم.

ما می خواهیم به آن برنامه برسیم، اقتضائات آن برنامه چیست؟ چه نوع هماهنگی، چه نوع کاری، چه نوع قوانینی، چه نوع مصوباتی، ما در شورایعالی مناطق آزاد و ویژه اقتصادی چه چیزی را باید به تصویب برسانیم؟ دولت چه موضوعی را باید تصویب کند؟ مجلس چه کاری را باید انجام دهد؟ آیا چیزی هست که در مقیاس سران قوا آن را انجام بدهیم و بگویم این را تصویب کنید تا ما یک حرکت انفجاری شکوفایی در مناطق آزاد و ویژه اقتصادی برای مثال انجام دهیم؟ این دو روز در چارچوب ۱۴ کار گروه که فهرست شده است، تعامل برقرار شد. دو روز هم اندیشی و هم افزایی، و مخصوصاً تقسیم کار، که وقتی معلوم شد چه کارهایی را باید انجام دهیم، هر کدام باید یک گوشه ای از کار را بگیریم و آنها را پیگیری کنیم.

مبحث پنجم

اهداف همایش

اهداف این همایش

اقتضائات تحقق برنامه‌ها چیست!؟

(هم‌اندیشی، هم‌افزایی و تقسیم‌کار)

شبکه‌سازی مناطق آزاد و ویژه

(آغاز کار تیمی)

کار مهم انجام کار تیمی با یکدیگر است. ما باید یک تیم باشیم، اما در کار تیمی مهارت نداریم! نمی‌دانیم مناطق آزاد و ویژه چگونه می‌توانند شبکه‌ای کار کنند: اولاً اینکه ما باید خودمان را تیم بدانیم و بدانیم که موفقیت مان در انجام کار تیمی است. ما تا الان حس می‌کردیم که باید به طور انفرادی کار کنیم. منطقه آزاد قشم انفرادی، منطقه آزاد انزلی انفرادی، منطقه ویژه اقتصادی رفسنجان انفرادی. انگار خیال می‌کردیم داریم کشتی می‌گیریم. واقعیت این است که ما اعضای تیم ملی کشتی نیستیم، ما تیم ملی فوتبال هستیم؛ یعنی باید پاسکاری کنیم؛ برویم جلو؛ از ظرفیت همدیگر استفاده کنیم و با هم گل بزنیم تا برنده شویم. کما اینکه همه ما با هم می‌افتیم. پس باید کار تیمی انجام دهیم. کار تیمی چگونه است؟ مثلاً فوتبال از کجا شروع شد؟ فوتبال که الان قاعده مند شده است و اندازه زمینش به سانتی متر مشخص است، از اول اینگونه نبوده است. احتمالاً چند نفر جوان یک توپی را

همین طور بی هوا شوت می کردند، می رفت آن طرف، یکباره شوت می کردند می آمد این طرف. در اثر این با هم بازی کردن ها کم گفته شد خوب الان می توانیم این بازی را مرتب تر انجام دهیم. اولاً دو تیم بشویم. یک تیم، در یک طرف، و تیم دیگر در طرف دیگر و توپ را به حرکت در آوریم. خوب، بعدش چه اتفاقی می افتد، این توپ باید کجا برود؟ باید توپ در دروازه ای قرار گیرد که گل نامیده می شود. همین طور کم کم آمدند قوانین فوتبال را درست کردند. الان شده جام جهانی و جام ملتها، باشگاه ها و غیره.

اعضای تیم ملی اقتصاد بین الملل جمهوری اسلامی ایران

مناطق آزاد و ویژه اقتصادی ایران (مردمی - جهانی)

بهشت سرمایه گذاری

یعنی باید با هم شروع کنیم تا تعاملاتی را انجام بدهیم. این تعاملات با کنار هم قرار گرفتن صورت می گیرد تا کم کم قاعده آن درست شود. الگوی همکاری لجستیک مناطق، الگوی همکاری فناوری مناطق، الگوی همکاری گردشگری مناطق، الگوی همکاری بازاریابی مناطق. شبکه سازی چگونه اتفاق می افتد؟ باید با هم آشنا شوید، با هم بنشینید صحبت کنید، ببینید چه توافقی می توانید انجام دهید. فرمت هایی تهیه شده به نام تفاهم نامه بین مناطق. بنشینید با هم تفاهم نامه امضاء کنید؛ ببینید درباره چه موضوعی، چه کار مشترکی می توانید انجام دهید. دو خط بنویسید ما در این زمینه توافق کردیم و قرار است با همدیگر همکاری داشته باشیم.

وقتی برگشتید مناطق تان، کارشناسان خود را درگیر کار کنید؛ این را به یک کار شسته و رفته تبدیل کنید. موضوع را کمی نمائید. تعداد توافق نامه اصولاً ملاک نیست؛ ولی در ابتدای کار لازم است؛ از این رو، اجازه بدهید تعداد ملاک باشد. می‌خواهم واقعاً ترغیب شویم که در جریان این ارتباطات اگر تیم شویم، شبکه شویم حتماً می‌توانیم کارهای اساسی تری برای رشد سرمایه‌گذاری و تیم ملی اقتصاد بین الملل انجام دهیم. در پایان این را تأکید می‌کنم که مهمترین اهدافی که در اینجا داریم این است که همه مناطق جمع شوند و با هم آشنا و تعامل بیشتری داشته باشند. از این رو، به کار شبکه‌ای و کار گروهی ورود کنیم. به صورت جدی امسال، همکاران روابط عمومی در یک یا دو دقیقه از سازمان‌های مناطق خواستند که خودشان را معرفی کنند که لایه لایه برنامه‌ها پخش شد، تا عزیزان همکار را که امکان آن را ندارند که به همه مناطق سفر کنند، در حد یکی یا دو دقیقه با هم بیشتر آشنا شوند و پوسترهایی هم مناطق آماده کردند و تعبیه کردند تا همه این پوسترها دیده شود و با هم تبادل نظر بیشتری داشته باشند.

خلاصه

کارهایی که ان شاء الله از امروز شروع می شود می تواند نقطه عطفی در تاریخ جدید مناطق آزاد و ویژه اقتصادی باشد. درباره اهمیت مناطق آزاد و ویژه اقتصادی می توان گفت که ۱۸ میلیارد دلار در سال توسط ۴۸ منطقه فعال ارز غیرنفتی برای کشور تأمین شده و تراز مجموع مناطق آزاد و ویژه اقتصادی ۱۴/۵ میلیارد دلار مثبت است. از میان این مناطق در سالیان گذشته، فقط مناطق آزاد ترانزشان منفی بود که در دولت سیزدهم تراز تجاری آنها هم به تنهایی منهای مناطق ویژه مثبت شده و مناطق آزاد هم در حال ارز آوری برای کشور هستند. مناطق آزاد و ویژه اقتصادی در حوزه های مختلف در حال اثرگذاری بوده و عملکرد آنها با سرعت به سمت بهبود پیش می رود. برای مثال در حوزه سرمایه گذاری در سال ۱۴۰۲ تقاضا برای سرمایه گذاری در مناطق آزاد ۴ برابر و معادل ۷۷۶ هزار میلیارد تومان بوده که از این میزان ۳۵۶ هزار میلیارد تومان در هیئت مدیره مناطق به تصویب رسیده که این رقم معادل دو برابر سال ۱۴۰۱ است. طرح هایی که عملیات آنها در سال ۱۴۰۲ آغاز شده نیز معادل ۱۵۰ هزار میلیارد تومان بوده که ۷ برابر سال ۱۴۰۱ است. با این حال، جهش اساسی در این دستاوردها، وابسته به همت جهادی مدیران و کارکنان مناطق از یک سو و حمایت و پشتیبانی حاکمیتی دولت و مجلس در رفع موانع موجود است. در این همایش دو روزه در قالب ۱۴ کارگروه تخصصی، مسائل و راهکارهای عملیاتی شناسایی، بازتعریف و دسته بندی شدند؛ راه حل هایی که نیاز به مصوبه یا قانون دارند بخشی در شورای عالی مناطق آزاد و ویژه، بخشی در هیئت وزیران، بخشی در مجلس شورای اسلامی و همینطور ستاد اقتصادی دولت و شورای سران سه قوه طرح و پیگیری خواهند شد به گونه ای که اگر نیازمندی های قانونی و مصوبات لازم اخذ و حمایت های مورد نظر از مناطق آزاد و ویژه اقتصادی انجام شود، می توان تعهد کرد که تا پایان سال ۱۴۰۷، یعنی پایان برنامه هفتم، سهم مناطق آزاد و ویژه از رشد اقتصادی کشور به ۴ درصد برسد.

عَلَيْهِ السَّلَامُ
الْحَمْدُ
لِلصَّالِحِينَ

